

Ajhorn, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:585155>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MAJA AJHORN

DUBROVAČKA REPUBLIKA

Diplomski rad

Pula, svibanj 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MAJA AJHORN

DUBROVAČKA REPUBLIKA

Diplomski rad

JMBAG: 0303039264, redovita studentica

Studijski smjer: Učiteljski studij

Predmet: Povijest

Znanstveno područje: Odgojne i obrazovne znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Hrvatska i europska srednjovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, svibanj 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Maja Ajhorn, kandidatkinja za magistru primarnog obrazovanja, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekoga necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U Puli, 19. svibnja 2018.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Maja Ajhorn, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „Dubrovačka Republika“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 19. svibnja 2018.

Potpis:

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	NASTANAK RAGUSE	3
2.1.	PRIRODNE PREDNOSTI	3
2.2.	EPIDAUUR I NJEGOVO RAZARANJE.....	4
2.3.	MIT O OSNUTKU DUBROVNIKA U SREDNJOVJEKOVNOJ HISTORIOGRAFIJI.....	5
3.	SMJEŠTAJ I IZGRADNJA DUBROVNIKA	7
4.	DUBROVNIK POD BIZANTSKOM ZAŠTITOM (800. – 1205.).....	8
4.1.	TRGOVAČKE VEZE.....	10
4.2.	DUBROVAČKA NADBISKUPIJA	11
5.	DUBROVNIK POD MLETAČKOM VLAŠĆU (1205.-1358.).....	14
5.1.	SUKOB SA SRBIJOM.....	16
5.2.	SUKOB S CRKVOM	18
5.3.	KRAJ MLETAČKE VLASTI	18
6.	DUBROVNIK POD UGARSKOM VLAŠĆU (1358.-1433.).....	20
6.1.	POKUŠAJ STVARANJA SAVEZA DALMATINSKIH GRADOVA	23
6.2.	OPASNOSTI UGARSKOG NASLJEĐA.....	24
6.3.	POKUŠAJI PRIPAJANJA KORČULE, HVARA I BRAČA	25
6.4.	OSVAJANJE KONAVALA	26
7.	DUBROVNIK I OSMANSKO CARSTVO (OKO 1396. – 1526.).....	28
8.	DUBROVNIK IZMEĐU HABSBUROVACA, MLEČANA I PORTE (1526.-1667.)	31
9.	ZALAZAK REPUBLIKE (1667.-1792.).....	34
9.1.	ODNOSI S FRANCUSKOM	36
9.2.	ODNOSI S RUSIJOM.....	37
9.3.	VELIKI POTRES	38
10.	PAD REPUBLIKE (1808.).....	41
10.1.	OKUPACIJA DUBROVNIKA	41
10.2.	POD OPSADOM	43
10.3.	ZADNJI DANI DUBROVAČKE REPUBLIKE.....	44
11.	DUBROVAČKA KULTURA	47
11.1.	KNJIŽEVNOST.....	47

11.2.	SLIKARSTVO I GLAZBA	48
11.3.	ZNANOST	49
12.	ZAKLJUČAK	50
13.	POPIS LITERATURE	51
14.	SAŽETAK	54
15.	SUMMARY	55

1. UVOD

Dubrovačka Republika bila je aristokratska republika, smještena na jugu i istočnoj obali Jadrana. Po svojem uređenju bila je prva republika u regiji u kojoj je vlasti bila vlastela, čineći Veliko vijeće. Glavni grad Dubrovačke Republike bio je Dubrovnik, čije se ime prvi put spominje u tekstu Anonima iz Ravenne. Zbog svoje iznimno pogodne geografske lokacije često je kroz povijest bio na meti raznih naroda. Kroz godine, postaje važno trgovačko i političko središte, međutim, nalazi se pod okupacijom raznih naroda. S obzirom da nema razvijenu vojnu snagu, zaštitu prvi put pronalazi u Bizantu. Za vrijeme bizantske zaštite, osniva se Dubrovačka nadbiskupija, čime postaje crkveno neovisan od Splita. Kako je dubrovačka moć rasla, a Bizant slabio zbog napada Venecije, tako Dubrovnik gubi zaštitu i pada pod okrilje Venecije, tj. Mletačke Republike. Za vrijeme mletačke vlasti Dubrovnik se teritorijalno širi i društveno razvija. Iako su Mlečani svim snagama pokušali nametati svoje zahtjeve i preuzeti vlast nad čitavim gradom, Dubrovnik se u više navrata uspio obraniti od toga, a Mlečani nisu nikad uspjeli preuzeti dubrovačku trgovinu i na bilo koji način utjecati na nju.

Zadarskim mirom 1358. Dubrovnik se rješava mletačke prevlasti te priznaje vrhovnu vlast Ugarske. Ugarski vladari nisu se miješali u unutarnje uređenje i poslove države, što naposljetku rezultira nastankom Dubrovačke Republike. Na čelu Republike stoji dubrovačka vlastela koja čini Veliko vijeće te Malo vijeće.

Svoj procvat doživljava u 16. stoljeću te uspostavlja pomorske i trgovačke veze s Osmanskim Carstvom. Dubrovnik je bio najjači u pomorstvu, izradi brodovlja, obrtima, proizvodnji stakla i sapuna te prijevozu robe. Republika je imala svoju zastavu, grb i vojsku.

Zbog svojeg položaja Dubrovnik je kroz povijest doživio nekoliko potresa, međutim, najkobniji za grad bio je onaj iz 1667., kada je stradalo puno stanovnika, a grad je bio suočen s brojnim pljačkašima i neredima. Otkrićem Amerike, trgovački putovi sele se na Atlantik, što rezultira slabljenjem Republike.

U 18. stoljeću pojavljuje se nova jaka sila, Francuska, a Venecija slabi. Francuska je bila agresivna, nesprijetna na kompromis i dogovore te s godinama okupira Dubrovnik i ukida mu samostalnost. Početkom 19. stoljeća Dubrovnik je bio središte ratnih sukoba Francuza, Rusa te Crnogoraca. Ne uvidjevši planove Francuza, nije uspio sačuvati svoju neovisnost, a najveća ironija od svega je što je u vrijeme ukinuća bio vrlo snažan.

2. NASTANAK RAGUSE

Kroz povijest se smatralo da su Ragusu, današnji Dubrovnik, osnovale izbjeglice iz rimskog grada Epidaura, koji su uništili Slaveni. No, teško je povjerovati da su izbjeglice iz Epidaura došle na dubrovačku hrid i da se tamo nije nalazilo ikakvo naselje.

Dubrovnik se stvarao dugi niz stoljeća. Istraživanja pokazuju da je nastajao usred postupnog i dugotrajnog razvoja. „Nedavno je pronađen brončani nakit u grobovima iz željeznog doba na Lokrumu (5. ili 6. stoljeće prije Krista), ilirski i grčki novčići iz 3. stoljeća prije Krista, fragment nadgrobnog kamena u spomen pripadnicima rimske vojske koja je bila stacionirana u Dalmaciji između prvog i trećeg stoljeća poslije Krista.“¹ Na prijelazu iz 6. u 7. stoljeće, na hridinastom poluotoku, razvilo se naselje koje se kasnije spominje kao Kaštel (*castellum*). Kako je s godinama dubrovačka vlast jačala, tako je slabila gospodarska i politička moć Epidaura, današnjeg Cavtata. Zahvaljujući dubrovačkom preuzimanju uloge životnog središta od strane Epidaura, politički razvoj je rastao i to prije avarsko-slavenskog naleta na početku 7. st.

Ime grada Dubrovnika prvi put se spominje u tekstu Anonima iz Ravenne i to početkom 7. stoljeća. Tezu da su izbjeglice iz Epidaura osnovale Dubrovnik potkrepljuju legendarni podaci o njima. Možemo doći do zaključka da je Dubrovnik kroz povijest bio od velikog značaja, posebice zbog svojeg geografskog položaja i zasigurno ga vični pomorci poput Grka nisu preskakali u svojim pomorskim putovanjima.

2.1. PRIRODNE PREDNOSTI

Ragusa je latinsko – talijanski naziv za Dubrovnik. Harris navodi kako postoji nekoliko prednosti naseljavanja Dubrovnika, kao što su sredozemna klima, pomorstvo, ribolov, zaklonjenost zaljevima i lukama, a planine su korisne navigacijske točke. Također, dalmatinski gradovi obiluju bogatstvom, kako prirodnim tako i materijalnim.

¹ „Nastanak Dubrovnika“, *Šetnja po stoljećima*: dostupna na: <http://dubrovnikdigest.com/povijest/setnja-po-stoljecima> (12. ožujka 2018.).

Postavljamo si pitanje „što Dubrovnik čini drugačijim od ostalih dalmatinskih gradova?“ Dubrovnik je imao važnu luku. Zbog svojeg geografskog položaja, luka je bila zaštićena otokom Lokrumom te šilokom.² Nadalje, Dubrovnik je jedini dalmatinski grad koji je imao pogled na Jadransko more što mu je omogućivalo rano uočavanje opasnosti. Zbog razvijenosti svoje luke, dobre prirodne zaštite i zahvaljujući vjetrovima i strujama, „Dubrovnik je zacijelo od najranijih vremena imao skromnu obalnu trgovinu sa svojim dalmatinskim susjedima.“³ Kako je s vremenom gradnja brodova postajala razvijenija i pomorcima raslo iskustvo, Dubrovnik je iskoristio svoj geografski položaj kao poveznicu između istoka i zapada, s Italijom i Apulijom.

2.2. EPIDAUR I NJEGOVO RAZARANJE

Dalmatinski Epidaur, kasnije poznat kao Ragusa Vecchia (Stara Ragusa), današnji Cavtat, smješten je južno od Dubrovnika. Nosi isti naziv kao grčki grad, no nije bio grčko naselje. „Mjesto se prvi put spominje 47. pr. Krista.“⁴

Ime Epidaur je latiniziranog ilirskog naziva u značenju „koji možda znači „iza šume“. Mjesto je vjerojatno najprije nastalo kao ilirsko ribarsko selo ili možda kao utvrda korisna gusarima, a zatim su ga osvojili snalažljivi Rimljani i razvili za svoje potrebe.“⁵

Epidaur je bila nekadašnja rimska kolonija koju su razorili Goti. Grad je bio na dobrom geografskom položaju, a luka je bila prostranija od dubrovačke. „Naselje se nalazilo na uzvisini, ili brežuljku, što ga je gotovo potpuno okruživalo more, pa je bio gotovo poluotok.“⁶

Od povijesnih znamenitosti grada Epidaura jedva da je išta ostalo, no povjesničar i pisac iz Raguse, Junije Rastić, navodi kako se „vrijednost Epidaura može procijeniti prema trideset dva kilometra razrušenog vodovoda – djelomično pod zemljom, a

² Šilok – vrsta lukobrana protiv velikih valova.

³ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 17.

⁴ Isto, str. 18.

⁵ Na istome mjestu.

⁶ Razzi, Serafino, *Povijest Dubrovnika*, Matica hrvatska – Ogranak Dubrovnik, Dubrovnik, 2011., str. 172.

djelomično u lukovima – na kojemu se mogu pročitati latinski natpisi. Taj je vodovod, kako je on točno primijetio, dao ime okrugu Konavle.“⁷

U 4. st. pr. Kr. veliki potres razorio je grad te je dio grada potonuo „gdje i danas leži pod naslagama pijeska.“⁸ Epidaur je svoju konačnu propast doživio u 7. st. pr. Kr. kada su ga u konačnici razorili Slaveni, prema Porfirogenetu. Stanovništvo je nedugo zatim naselilo maleni otok koji su nazvali Laus, a čiji naziv dolazi od grčke riječi koja znači hrid. „Od toga kasnije potiču nazivi Raus – Rausium – Ragusium – Ragusina. To potvrđuju spisi bizantskog cara Konstantina Porfirogeneta iz 10. stoljeća i djela popa Dukljanina iz 12. stoljeća.“⁹

2.3. MIT O OSNUTKU DUBROVNIKA U SREDNJOVJEKOVNOJ HISTORIOGRAFIJI

„Po većini srednjovjekovnih kroničara, Dubrovnik je svoj postanak dugovao slučajnom susretu dviju skupina uglednih bjegunaca u kaotičnim vremenima srednjeg vijeka.“¹⁰ Prvoj skupini su pripadali stanovnici grada Epidaura, a drugoj skupini Rimljani koji su brodovima doplovili do druge strane Jadrana. Postoje tri verzije osnutka Dubrovnika; jednu verziju donosi car Porfirogenet, drugu ljetopis popa Dukljanina, a treću Toma Arhiđakon.

Car Porfirogenet je tvrdio da je Dubrovnik osnovan od strane prognanih stanovnika Epidaura. Ova priča je mogla nastati samo u Dubrovniku dok u njemu nije živjelo Hrvata. Dubrovčanima je ova verzija priče odgovarala jer je time mogla dokazati vlasničko pravo na širenje dubrovačke okolice.

Postoji i druga verzija priče, a ona se zasniva na usmenoj predaji slavenskog kralja Bele. Ona se smatra u cijelosti mitskom, a može se nazvati i „slavenskim“ mitom.

⁷ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 19.

⁸ „Legenda o postanku grada“ *Povijest Dubrovnika*: dostupna na: <http://www.viabalkans.com/hr/povijesna-mjesta/tvrdjave-i-utvrdjeni-gradovi/povijest-dubrovnika/> (5. ožujka 2018.).

⁹ Na istome mjestu.

¹⁰ Kunčević, Lovro, *Mit o Dubrovniku: diskursi o identitetu renesansnoga grada*, Zagreb-Dubrovnik, 2015., str. 26.

Bela je sagradio grad Dubrovnik, a došao je brodom iz Italije. „Ta slavenska legenda zabilježena je u Trebinjskom ljetopisu.“¹¹

Prema popu Dukljaninu i njegovim ljetopisima, Epidaur nisu razorili Slaveni i Avari, već Saraceni, arapsko pleme. Također, Dubrovnik su sagradili rođaci kralja Bele u suradnji sa Slavenima. Tim događajem su Slaveni prestali biti krivi za razaranje Epidaura, a od 12. stoljeća su činili velik dio dubrovačkog stanovništva i imali su važnu ulogu u izgradnji grada i njegovom gospodarskom razvitku.

Treću verziju zabilježio je splitski arhiđakon Toma u svojoj kronici „Historia Salonitana“. U njoj piše o povijesti splitske Crkve od rimskih vremena pa sve do svojeg doba. „U njoj se dramatski prikazuje najezda barbara i opsada antičkoga grada Salone pod vodstvom izmišljenoga vojvode Gota s katastrofalnim posljedicama njezina uništenja 614. godine.“¹² U kronici se opisuje kako su stanovnici Salone pobjegli na otoke te kako je nastao Dubrovnik nakon razaranja Epidaura. Došljaci iz Rima stigli su brodovima do naselja blizu Epidaura koje su naposljetku napali i oslabili te ga na kraju i osvojili. Stanovnici Epidaura su bili prisiljeni skloniti se u planine i šume te su se naposljetku izmiješali s došljacima i zajedno sagradili grad Dubrovnik.

¹¹ „Dalmacija od prapovijesti do 1918. godine“ *Legende o osnutku Dubrovnika*: dostupna na: <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20040403/feljton01.asp> (23. travnja 2018.).

¹² Na istome mjestu.

3. SMJEŠTAJ I IZGRADNJA DUBROVNIKA

„Prvotno je Ragusa očito bila smještena na liticama okrenutima prema jugu, iznad Jadranskog mora, na mjestu koje se zvalo *Castellum*, ali kako je dobila ime?“¹³ Neki su znanstvenici podržali Porfirogeneta u izvođenju imena od grčkog korijena lau, što znači stijena. „Ta je riječ tako postala toponim, koji se poslije reflektira u *Labes*, ranom nazivu jednog od gradskih najstarijih dijelova, u *Labusedum*.“¹⁴ Dubrovnik je bio smješten na vrhu litice i zbog toga ga je bilo najlakše braniti. Nakon što je prvi *Castellum* srušen, na njegovom mjestu se izgradio samostan Svete Marije te je to mjesto postalo Kaštio, koji će kasnije zauzimati samo mali dio onoga što će biti uključeno unutar zidina. Naselje se kasnije proširilo i nastao je seksterij Sveti Petar, ali se i dalje proširio do trećeg seksterija koji se danas zove Stari Grad.

¹³ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 24.

¹⁴ Na istome mjestu.

4. DUBROVNIK POD BIZANTSKOM ZAŠTITOM (800. – 1205.)

U 9. su se stoljeću na Jadranu odvijale mnoge borbe za prevlast. Dubrovniku je bila potrebna bizantska zaštita, posebice protiv Arapa, tj. Saracena, koji su pomalo osvajali mediteranske baze. Osvajali su baze na otocima Kreti i Cresu, a i osvojili su gradove na Siciliji, Budvu, Rose i Kotor. Naravno, Dubrovnik im nije promakao. Prema legendi, Dubrovniku je pomogao Franak Orlando 783. god. i potjerao je Saracene. Međutim, stotinjak godina kasnije, točnije 866., Saraceni ponovno napadaju Dubrovnik i opsada traje petnaest mjeseci. Dubrovčani su bili prisiljeni zvati u pomoć Bizant, pa su u Konstantinopol poslali izaslanika, a car Bazilije I. poslao je veliku flotu da oslobodi grad. Tako su se Saraceni uplašili te se povukli iz Dubrovnika. Na taj način je Dubrovnik dokazao kako cijeni pomoć Bizanta te mu je ona prijeko potrebna. Kako bi osigurali vlastitu zaštitu, Dubrovčani su pristali postići dogovor sa susjedima. Bazilije I. je uveo plaćanje novčanog danka, a to je za Dubrovnik značilo da plaća 36 numizmata vladaru Huma (buduća Hercegovina) i vladaru Travunije (područje oko Trebinja). Da Dubrovnik ne može bez bizantske pomoći dokazuje činjenica da je bio spaljen potkraj desetog stoljeća. Naime, makedonsko-bizantski car Samuilo je osvojio dalmatinsku obalu sve do Zadra te je u prolazu spalio i grad Dubrovnik.

S druge strane Jadrana, na buduću žalost Dubrovnika, nastala je Venecija koja je ubrzo postala velikom konkurencijom. Ona je održavala kontinuitet rimske tradicije, bila je u prijateljskim odnosima s Bizantskim i Njemačkim Carstvom, proširila je svoju autonomiju i razvijala je trgovinu. Mlečani su bili izvrsni moreplovci; imali su jaku mornaricu i bavili su se pomorskom trgovinom. Tijekom 9. stoljeća Mlečanima su trgovanje Jadranom ugrozili neretvanski gusari, koji su im ubili dužda Pietra I. Candiana u bitci kraj Makarske 887. te je na taj način Venecija bila prisiljena plaćati danak za slobodnu plovidbu Jadranom. „Godine 992. u zamjenu za mletačku pomoć u zaštiti bizantskih posjeda u južnoj Italiji i bizantskog brodovlja, Mlečani su dobili znatne trgovačke privilegije u Carstvu.“¹⁵

¹⁵ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 30.

Za vrijeme vladavine dužda Pietra II. Orseola Mlečani su ukinuli plaćanje danka te su u pomorskoj ekspediciji niz dalmatinsku obalu 1000. god. stekli nominalnu vlast nad najvećim dijelom jadranske obale. Osvojili su gradove i otoke poput Osora na otoku Cresu, Zadar, Biograd, Trogir i Split. U borbi za prevlast na otocima Korčuli i Lastovu, snažan otpor su im pružali stanovnici. „U spomen na uspješan pothvat, postignut nakon stoljeća neprekidnih presezanja za hrvatskom obalom, ustanovljena je svetkovina Vjenčanja dužda s morem (*Sposalizio del Mar*) kojom se simbolično iskazivala mletačka pomorska dominacija nad Jadranom.“¹⁶ Mletački dužd je postao *Dux Dalmatiae*, odnosno dužd Dalmacije. Nakon odlaska dužda, Dubrovnik se vratio pod vlast Bizanta.

U Dalmaciji se pojavljuje nova sila koja naposljetku ugrožava bizantsku vlast. Radi se o Normanima (Vikinзима). Normani su bili germanski narod koji je pokorio grad Bari 1071. i time je završila bizantska vlast u južnoj Italiji. Normani su se borili i protiv Bizantskog Carstva u Dalmaciji te su nakon tri godine zauzeli gradove Split, Trogir, Biograd, Zadar i Nin, ali nakratko. Također je i Dubrovnik bio nakratko pod njihovom vlašću.

Željom za osvajanjem Dubrovnika Mlečani su ponovno uspostavili nadzor nad gradom 1125. te ponovno 1171. „Razorili su gradske kule i zidine, i imenovali jednoga kneza, pa otplovili.“¹⁷ Nakratko su vladali nad Dubrovnikom jer ih je kuga i slabljenje vojske potjeralo u svoje krajeve, Dubrovnik se stavio pod zaštitu Normana, a nakon toga i pod zaštitu Bizanta. Nakon smrti bizantskog cara Manuela Komnena bizantska moć slabi i Carstvo počinje propadati. Za Dubrovnik kreće nova faza opasnosti, a ona uključuje sukob Dubrovnika i Raške, tj. Srbije. Na čelu Raške bio je Stefan Nemanja. On je napao Dubrovnik zbog toga što su pružali potporu stanovnicima Visa i Korčule. Godine 1185. Nemanja je ušao u grad, probio obranu i oteo bule.

Budući da je nastupila kriza, Dubrovnik je bio prisiljen obratiti se za pomoć Normanima. Na dvoru kralja Vilijama II. potpisan je mirovni sporazum između Dubrovčana i Nemanje i njegovog brata Miroslava. Prema ugovoru, „Dubrovčanima se

¹⁶ „Venecija (Mleci, Mletačka Republika)“ *Leksikon Marina Držića*: dostupno na: <http://leksikon.muzej-marindrzić.eu/venecija-mleci-mletacka-republika/> (24. travnja 2018.).

¹⁷ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 32.

priznaje njihova djedina (*hereditas*), naslijeđena od djedova i pradjedova. Dubrovčani mogu bez smetnje ići i boraviti po cijeloj zemlji Nemanje i braće mu, osobito u luci Neretvi (Drijevimama), naime, mogu trgovati, obrađivati zemlju, pasti, primiti svoje poklade, sjeći drva, sve to bez ikakve protivštine i plaćanja desetine što je nedavno uvedena. Ukida se ranije obvezno podavanje vina (sa zemljišta Astoreje).¹⁸ Dubrovnik je obećao da će se kloniti otoka Korčule i Visa, a Srbi su se prema ugovoru mogli slobodno baviti poslovima u Dubrovniku. Zbog svoje veze sa zaleđem i obratno, javljala se napetost između grada i susjednih Slavena. Došlo je do stvaranja *stanka*. „*Stanak* se sastojao od postupka prosuđivanja i mirenja predstavnika koje su obje strane imenovale u rješavanju problema vezanih za prava vlasništva.“¹⁹ Prvi stanak je bio između Dubrovčana i ljudi Stefana Nemanje.

Dubrovnik je koristio normansku zaštitu kako bi se obranio od svojih neprijatelja, Srba i Mlečana u razdoblju od 1186. do 1192., a nakon toga se vratio pod zaštitu Bizanta. Dubrovčani su pristali na nove uvjete koje im je zadala bizantska vlast, a to je da se u budućnosti nje ne smiju odreći niti smiju pomagati stranim vladarima. Na taj način se Dubrovnik pokorio, a zauzvrat je dobio mogućnost slobodnog trgovanja Bizantom i Bugarskom.

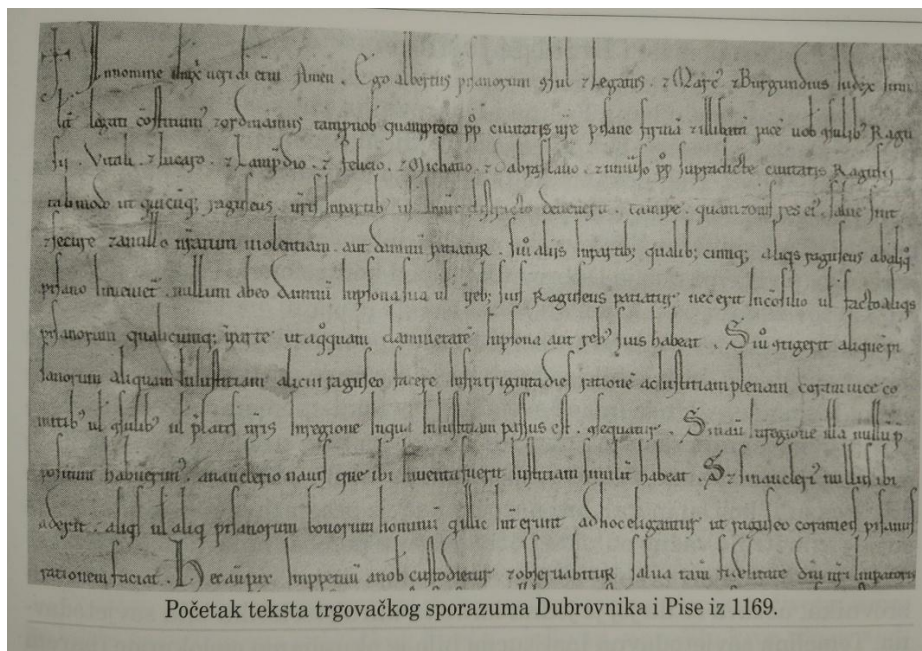
4.1. TRGOVAČKE VEZE

Dubrovčani su sklapali ugovore s različitim gradovima kako bi se oslobodili povlastica kod trgovine te oslobađanja plaćanja raznih lučkih pristojbi. Prvi ugovor je sklopljen 1148. s gradom Molfettom u Apuliji i time su se oslobodili plaćanja pristojbi namijenjenih strancima i njihovoj robi te brodovima. Godine 1169. sklopljen je ugovor s gradom Pisom.

Tim ugovorom su se oslobodili od plaćanja trgovačkih pristojbi, a Pizanci su obećali da će štiti dubrovačku robu. Sljedeći ugovor je sklopljen s gradovima Papinske Države – Fanom i Anconom 1169. te Ravenom 1188.

¹⁸ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. I – II.*, Matica hrvatska, Zagreb, 1980., str. 45.

¹⁹ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 33.

Slika 1: Početak teksta trgovačkog sporazuma Dubrovnika i Pise iz 1169.²⁰ (Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 35.)

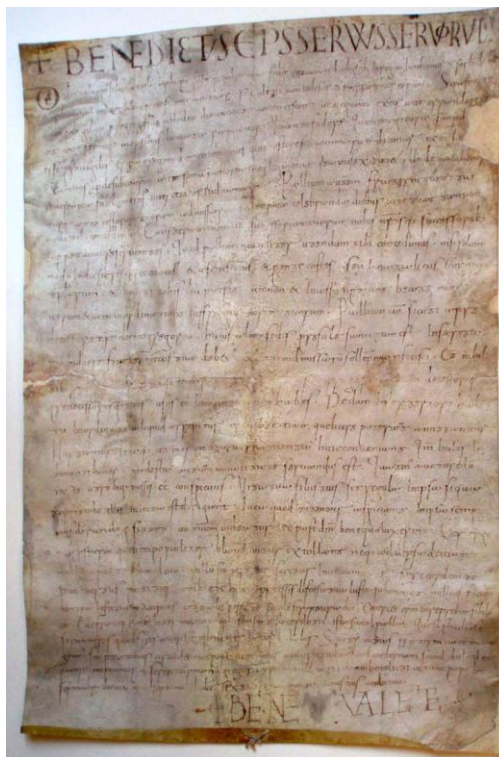
Godine 1181. Dubrovnik je potpisao ugovor s Kotorom. Iste godine spominje se prvi put općina (*comunitas ragusina*), te s vremenom postaje grad – država. Dubrovnik također uspostavlja vezu s Istrom te sklapa ugovor s Rovinjom 1188. te s Porečom 1194. Do kraja dvanaestog stoljeća, Dubrovnik je imao stabilne odnose s bližim, a i udaljenim susjedima. Sklopio je sporazum s banom Kulinom 1189. i tim ugovorom je Dubrovniku otvorena slobodna trgovina u njegovoj zemlji, Bosni, bez potrebnog plaćanja pristojbi.

4.2. DUBROVAČKA NADBISKUPIJA

Dubrovačka nadbiskupija je crkveno upravno područje sa sjedištem u Dubrovniku. Nakon razaranja grada Epidaura, biskup Ivan je potražio utočište u Župi dubrovačkoj. Isprva je dubrovački biskup bio sufragana Splitske metropolije. Stvaranje Dubrovačke metropolije je rezultat nekoliko poticaja; godine 998. sazvan je sabor u Splitu i biskupi Gornje Dalmacije su krenuli brodovima te doživjeli nesreću i utopili se.

²⁰ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 35.

Papa Grgur V. je podignuo biskupiju na nadbiskupiju i metropoliju. Dubrovačka nadbiskupija je nastala između 996. i 999. godine, a na njezinom čelu se nalazio dubrovački nadbiskup.

Slika 2: Bula pape Benedikta VIII. iz 1022.²¹

Dubrovačka nadbiskupija je izgubila naslov oko 1033. i pripojila se metropoliji u Splitu, da bi u konačnici postala nadbiskupija 1075., a metropolijom je postao Bar. God. 1120. papa Kalist II. obnavlja Dubrovačku nadbiskupiju. Napokon je 1167. ukinuta metropolija u Baru i vraćena je u Dubrovnik. Događaji koji će kasnije uslijediti predstavljat će probleme Dubrovniku. Naime, papa Aleksandar III. dodijelit će palij biskupu u Baru i stavit će biskupiju Gornje Dalmacije sebi pod vlast, a snaženje srpske države pod dinastijom Nemanjića i nametanje pravoslavne vjere značit će da Rim neće nikad promijeniti svoju odluku. Dubrovačka metropolitanska vlast bila je prihvatljiva jedino u Bosni i to ne zadugo.

²¹ Bula pape Benedikta VIII. iz 1022. (dostupno na: <http://www.dad.hr/bula-pape-benedikta-viii/>, 24. svibnja 2018.).

„Godine 1192. ugarski kralj je nagovorio papu da izdvoji Bosnu iz Dubrovačke metropolije i premjesti je u Splitsku – iako su se u praksi Bosanci i dalje ugledali na svoju staru vlast.“²²Dubrovački nadbiskup je bio optužen zbog nemarne administracije te zbog pružanja potpore hereticima. Dubrovačka administracija je bila centralizirana.

²² Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 40.

5. DUBROVNIK POD MLETAČKOM VLAŠĆU (1205.-1358.)

Početak trinaestog stoljeća Dubrovnik je bio na dobrom glasu u pitanju trgovačkih veza koje je uspostavio sa susjednim, a i udaljenim gradovima. Proporcionalno dubrovačkom rastu moći, slabila je bizantska moć. Bizant je konačan pad doživio kad su ga napali križari Četvrte križarske vojne, a time je postojala mogućnost za punu neovisnost Dubrovnika. Neprijatelj mu je bila Srbija koja je htjela osvojiti i pripojiti si jadranske gradove. S druge strane, mletačka moć je rasla. Osvojili su Zadar i Konstantinopol. No, nisu se usudili napasti Dubrovnik otkad je na vlast došao knez Damjan Juda. Juda je bio bogat i popularan silnik. Zastrasio je svoje neprijatelje dovodeći vojnike u grad, no biva izdanim od strane zeta, te je počinio samoubojstvo nakon što je bio namamljen i zarobljen od strane Mlečana.

Iako je bio običaj da mletački knezovi budu na dužnosti po dvije godine, Giovanni Dandolo je bio na dužnosti do 1230. Mlečani su od Dubrovčana zatražili da im pošalju dvadeset talaca iz najistaknutijih obitelji prije svetkovine Petra i Pavla, 1226., međutim, taoci se nisu pojavili. To je izazvalo pobunu između Dubrovčana i Mlečana, koji su im nekoliko mjeseci kasnije naredili da pošalju četrdeset talaca. Kada se Dandolo vratio u Veneciju, Dubrovnik je preuzeo nadzor nad poslovima i postavio je Andriju Dobranju na mjesto potkneza. Dobranja je sklapao trgovačke ugovore s gradovima Riminijem, Ferrarom i Fanom.

No, to nije dugo trajalo i Venecija je poslala novog kneza te nameće 1232. uvjete koji će Dubrovčanima teško pasti, a ti uvjeti su:

1. „Dubrovčani će birati nadbiskupa iz redova mletačkog svećenstva ili s područja podložnog Mlecima.
2. Dubrovački kler morat će na Božić, Uskrs i Dan sv. Vlaha pjevati pohvale mletačkom duždu, gradeškom patrijarhu, nadbiskupu i knezu.
3. Dubrovčani će primati kneza kojeg će im slati mletačka vlada, i on će morati polagati zakletvu duždu.

4. Svi Dubrovčani od trinaeste godine pa naviše morat će svakih deset godina polagati prisegu vjernosti duždu.
5. Dođe li mletački dužd u Dubrovnik, Dubrovčani ga moraju časno primiti. Bude li htio odsjesti u nadbiskupskoj palači, moraju ga primiti u njoj, ako pak to ne bude htio, moraju mu priskrbiti drugu prikladnu kuću.
6. Kad god Mleci oboružaju brodovlje na području Jadranskog mora do Drača i Brindiza, Dubrovnik im treba pružiti pomoć razmjernu oboružanju Mletaka, naime razmjerno broju mletačkog ljudstva.
7. Svi strani brodovi koji budu ulazili u dubrovačku luku, morat će plaćati istu onoliku daću koliku plaćaju strani brodovi u mletačkoj luci.
8. Sve mletačke prijatelje držat će i Dubrovčani svojim prijateljima, a sve mletačke neprijatelje svojim neprijateljima. Neće smjeti primati Kačiće i Omišane te ostale gusare u svoj grad i na svoje područje niti im dati hrane. Pošalju li Mleci u napad protiv Kačića i Omišana svoje galije, Dubrovčani moraju poslati brod s 50 dobro oboružanih ljudi. Sa svim ostalim gusarima od Drača do Mletaka moraju Dubrovčani voditi rat i napadati ih.
9. Svake godine na Blagdan Svih svetih davat će Dubrovčani duždu u Mlecima kao regaliju 12 perpera, a Mletačkoj Državi 100 starih zlatnih perpera ispravne mjere.
10. Dubrovčani će davati svake godine 12 talaca iz reda dvanaest najizvrsnijih rodova i to tako da 6 od njih mora boraviti u Mlecima na trošak Dubrovčana. Od 12 talaca izmijenit će se 6 njih nakon pola godine.
11. I knez i svi što su na čelu uprave Dubrovnika, morat će polagati prisegu da će se sve gore nabrojene odredbe održavati, osim ako ih dužd i većina njegova vijeća ne izmjene.
12. Od trgovačke robe koju će Dubrovčani uvoziti u Mletke s područja Romanije, plaćat će pet posto vrijednosti. Od robe Kraljevstva Sicilije plaćat će četrdeseti dio vrijednosti. Od robe iz tzv. Slavonije neće plaćati ništa. Od robe iz ostalih prekomorskih zemalja te one iz Egipta, Tunisa i Barbarije plaćat će peti dio vrijednosti. Pri tom će Dubrovčani moći dolaziti u Mletke jedino sa četiri broda godišnje, i to brodova do nosivosti sedamdesetak milijara svaki.

13. Dubrovčani će moći i u mirno i u ratno doba trgovati sve do Korinskog zaljeva. Što se tiče ostalih krajeva, gdje bude zabranjeno trgovati Mlečanima bit će zabranjeno ići i Dubrovčanima.

14. U Mlecima Dubrovčani ne smiju trgovati sa strancima...²³

Mletački interesi su bili trgovački i vojni, Dubrovnik im je bio važan jer je bio ključna postaja na ruti između Jadrana i Levanta, a i služio im je u suzbijanju gusarenja koje je jačalo duž obale. Mlečani nisu htjeli utjecati na dubrovačku trgovinu, štoviše, htjeli su provesti „trgovačka prava“, a to bi značilo „da se sva trgovina na nekom području morala ostvarivati u „gradu trgovištu“ gdje su se plaćale carine i porez.“²⁴

Mlečani su prisiljavali Dubrovčane da se okrenu unutarnjoj kopnenoj trgovini, a dominaciju nad Balkanom Mlečani su osigurali zahvaljujući bogatstvu znanja i veza koje su Dubrovčani stekli u slavenskom zaleđu.

5.1. SUKOB SA SRBIJOM

Dubrovnik se zaratio s nekoliko srpskih vladara tijekom trinaestog stoljeća, no najveću prijetnju im je predstavljao Stefan Uroš I.

On je htio uspostaviti srpsku kontrolu nad Humom, te oduprijeti pritisku iz Ugarske. Godine 1252. je započeo rat.

Kralj Uroš I. je htio zaustaviti gradnju zidina, a Dubrovčani su pokušali mirnim putem, tj. pregovorima, zaustaviti rat. No, kralj nije popustio te se Dubrovnik našao u nevoljama. Sukob je bio usmjeren na plodna zemljišta Župe dubrovačke. I Srbi i Dubrovčani su napadali i uništavali zemljišta, međutim, Dubrovnik je imao više toga za izgubiti. Uz pomoć Venecije, sklopili su vojni savez s bugarskim carem. „Suočen s prijetnjom bugarske intervencije i neprilika u Humu, čiji je vladar, Dubrovnik, potegnuo svoje diplomatske veze, Uroš je 1254. sklopio mir.“²⁵ Novim sporazumom je

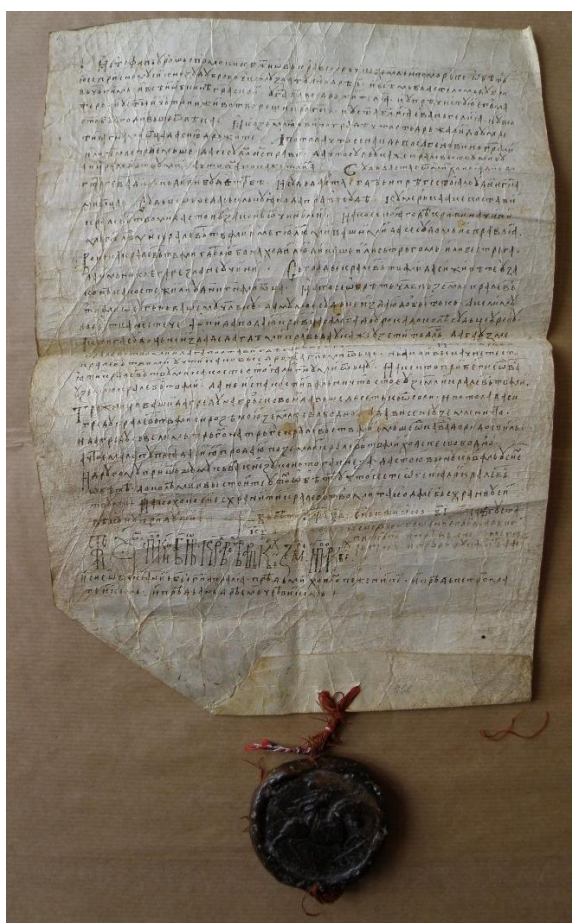
²³ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. I – II.*, Matica hrvatska, Zagreb, 1980., str. 60.-61.

²⁴ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 45.

²⁵ Isto, str. 48.

Dubrovčanima dopušteno obrađivanje zemlje koja nije bila zasađena. Godine 1265. izbija novi rat, a ovaj put je Uroš htio da Dubrovnik prizna njegovu vlast, a ne mletačku.

Godinu kasnije došlo je do sukoba između Dubrovnika i Venecije jer su Dubrovčani potjerali mletačkog kneza. Međutim, 1275. kralj Uroš I. započeo je novi rat s Dubrovčanima. Na sreću Dubrovčana, nisu uspjeli osvojiti grad, ali su im nanijeli štete u vinogradima i opljačkanim kućama. Mlečani su porazili Srbe, a Uroša je 1276. svrgnuo s vlasti njegov sin Stefan Dragutin koji je održavao mirne odnose s Dubrovnikom, dok ga nije s vlasti svrgnuo brat Stefan Uroš II. Milutin.

Slika 3: Mirovni ugovor između kralja Uroša I. i Dubrovnika 1254.²⁶

²⁶ Mirovni ugovor između kralja Uroša I. i Dubrovnika 1254. (dostupno na: <https://forum.krstarica.com/entry.php/45892-Srpske-kraljevske-povelje-u-Dubrova%C4%8Dkom-dr%C5%BEavnom-arhivu-od-1186-do-1479?styleid=25> , 24. svibnja 2018.).

5.2. SUKOB S CRKVOM

Postupnim slabljenjem katoličkog utjecaja, rasla je pravoslavna populacija. Početkom trinaestog stoljeća katolički biskup Huma preselio se na otok Lokrum. Kralj Uroš je potjerao katoličkog biskupa iz Trebinja te se preselio na otok Lokrum, gdje postaje opatom samostana. Papa ga postavlja za biskupa 1275. „Srpski vladari odlučno su podupirali zahtjeve Barske biskupije/nadbiskupije u borbi protiv Dubrovnika, kako bi maksimalno povećali svoj utjecaj u Zeti.“²⁷ Ugarski kraljevi su htjeli promicati želju da Rim iskorijeni herezu, koja je bila prisutna i u Bosni, no ne zna se kada je i odakle stigla. „Papa je i dalje zahtijevao, između 1246. i 1252., da se Bosanska biskupija premjesti iz Dubrovačke u Ugarsku nadbiskupiju u Kalocsu.“²⁸

5.3. KRAJ MLETAČKE VLASTI

Dubrovačka neovisna diplomacija počinje rasti s pripajanjem poluotoka Pelješca. Svrgnuvi Uroša Dečanskog, 1331. po prvi put Dubrovnik posjećuje Dušan, koji se okrunio za cara u Skopju 1346. Dubrovčani su voljeli Dušana te su ga dočekali s velikim uzbuđenjem. Saznavši da kreće u napad na Bosnu, 1350., pozvali su ga još jednom u posjet gdje ga je dočekao poseban tretman. Srpski car Dušan, u znak zahvalnosti, dao je velike donacije crkvi svetog Stjepana, crkvi svetog Vlaha i redovnicama svete Klare. Nakon njegove smrti, srpska država je znatno oslabila. Na vlast je došao car Stefan Uroš V. koji je, također, održavao miran odnos s Dubrovnikom. Dubrovčani su nagovorili Uroša V. da im daruje zemlju koja se nalazila od Ljute u Župi do Petrova Sela iznad Rijeke dubrovačke. Godine 1366. započinje raspodjela teritorija na desetine.

„Pripajanje zemlje u Župi bilo je posljednji teritorijalni ustupak, koji će Dubrovnik uspjeti dobiti od srpskih vladara, i na taj je način označilo svršetak jednog razdoblja.“²⁹

²⁷ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 49.

²⁸ Isto, str. 50.

²⁹ Isto, str. 57.

Grad Zadar je bio stalna meta Mlečana i zbog njega su se sukobljavale ugarske i mletačke sile. Velika pobuna je izbila 1345., kada je ugarski kralj Ludovik I. Anžuvinao poslao vojsku da brani grad od Mlečana. Nažalost, vojska nije uspjela zaustaviti Mlečane koji su opet osvojili grad.

Uvidjevši da bi Ugarska mogla poraziti Mlečane, dubrovačka je vlastela pokušavala pronaći načine kako ostvariti vlastite ciljeve. Željeli su da Mlečani dopuste pravo na izbor vlastitog kneza te da ih izjednače s mletačkim trgovcima.

S jačanjem ugarske vlasti, Ludovik I. uređuje odnose u Bosni i Usori te šalje vojsku u osvajanje dalmatinskih gradova. „Potaknuti njihovim dolaskom, Splitski i Trogirani istjerali su u srpnju 1357. mletačke knezove, u prosincu iste godine to su učinili Šibenčani, Zadrani, a potom i Bračani, Hvarani te, u svibnju 1358., Dubrovčani i Korčulani.“³⁰ Izgubivši grad Zadar, u siječnju 1358., Mlečani odobravaju sva građanska i trgovačka prava Dubrovčanima. Zadarskim mirom, Mlečani se odriču svih prava na Dalmaciju od polovice Kvarnera do područja Drača. Dužd se morao odreći naziva „dux Dalmatiae“ i Mlečani su morali napustiti Dalmaciju u roku od 22 dana. Ludovik se odrekao područja oko Trevisa i u Istri. Nakon što su bili oslobođeni mletačke vlasti, dalmatinski gradovi napokon doživljavaju vlastiti gospodarski, politički i kulturni procvat.

³⁰ „Zadarski mir“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=66651> (27. travnja 2018.).

6. DUBROVNIK POD UGARSKOM VLAŠĆU (1358.-1433.)

Kada je ugarsko-hrvatski kralj Ludovik I. porazio Mlečane, iznio je svoje zahtjeve. Mlečani su pristali dati Dalmaciju, ali su htjeli zadržati Dubrovnik i otoke Korčulu i Mljet. No, kralj nije pristao na njihove zahtjeve. Njemu je kao kralju Hrvatske i Dalmacije pripadala cijela Dalmacija od Kvarnera do Drača. Zadarskim mirom sklopljeni su ugovori. Budući da Dubrovnik nije imao jaku vojnu silu, prihvatio je vlast i dominaciju Ugarske jer je u njoj vidio potencijalnog braniča. Ugarska je bila dovoljno udaljena i različita da bi se miješala u njihova posla, a i Dubrovnik će na taj način nastaviti razvijati svoje trgovačke poslove.

Saznavši da Ugarska postavlja svoje knezove u ostalim dalmatinskim gradovima, dubrovačko Veliko vijeće raspravlja o stajalištu koje bi Dubrovnik trebao zauzeti. Nakon dva mjeseca, točnije 11. travnja 1358. „Dubrovnik se podvrgava kralju, obećava mu vojnu pomoć, a od njega traži priznanje svoje široke autonomije i obranu. Dubrovčani zatim zahtijevaju da upravljanje gradom ostane u rukama samih građana, kao i to da se sami građani brinu za gradske straže. Traže da svi prihodi grada ostaju Općini, a kralju se obvezuju plaćati samo godišnji danak. Traže od njega da im priznae njihov teritorij, posebno spominjući Lastovo i Mljet. Traže također da im se prizna njihovo staro pravo na Cavtat, a ako kralj zapita što od starine pripada Cavtatu, poslanstvo treba odgovoriti da mu pripadaju Konavli, Dračevica i Trebinje.“³¹ Dubrovačka vlada je poslala izaslanike da ih predstavljaju, a činili su ih dubrovački nadbiskup Ilija Saraka, te druga četvorica, od kojih su bili svećenik, knjigovođa, tajnik i brojni sluge. Pregovori u Višegradu bili su mirni i bez ikakvih incidenata. Ludovik nije imao poteškoća s prihvaćanjem uvjeta jer je bio svjestan da bi bilo teško upravljati Dubrovnik iz Ugarske.

Dubrovački izaslanici su se bojali vratiti u Dubrovnik praznih ruku, odnosno neobavljenog posla jer im je zapriječeno smrću ako dođe do toga, stoga je Ludovik

³¹ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. I – II.*, Matica hrvatska, Zagreb, 1980., str. 132.

izdao prvu ispravu 26. svibnja, a u njoj se „ne nabraja samo točke kojima je postignut sporazum, nego i one koje je kralj ponudio.“³²

Idući dan je izdana druga isprava u kojoj se navodi kako je svaka stranka iznijela svoje ustupke, no izaslanici su se i dalje bojali za svoj život pa su inzistirali na tome da to mora potvrditi dubrovačka vlada. Kralj je 3. lipnja poslao bosanskog biskupa Petra u Dubrovnik zajedno s ispravama. Pet dana nakon, Veliko vijeće prihvaća uvjete.

U ugovoru se najprije ističu obveze Dubrovčana prema kralju, a zatim kraljeve prema Dubrovčanima. U prvoj ispravi Dubrovčani se obvezuju na vjernost kralju i njegovim nasljednicima; plaćat će mu 500 dukata godišnje kao danak; u katedralama će se pjevati pohvale kralju; kraljeva zastava i grb visjet će na svim brodovima i kopnu; dođe li kralj ili njegovi nasljednici u Dubrovnik, mora ih se dočekati i smjestiti primjereno; „ako on na svoj trošak podigne ratno brodovlje od trideset ili više galija, ili ako podigne vojsku dalmatinskih gradova s deset ili više galija, Dubrovnik mora dati jednu galiju“.³³ Kraljeve vlastite obveze bile su da će braniti grad od vladara Raške, bana Bosne i svih ostalih; predaje im Primorje od Kurila do Stona; priznaje im sve njihove posjede, prava i običaje kako su imali u vrijeme Mlečana; „odredio je da za buduće razmirice između Ugra i Dubrovčana budu ovlaštteni njegovi i dubrovački suci“³⁴ te je dopustio trgovanje sa Srbijom i Venecijom.

Ovi uvjeti bili su prihvaćeni još u prvoj ispravi, no kralj Ludovik je postavio još neke uvjete. Inzistirao je na vjernosti zauvijek; bude li branio Dubrovnik od Srbije i Bosne, treba biti nagrađen s plaćanjem tributa od 2500 i 500 perpera za posjede koji su već od prije osvojeni; dođe li do pobune s nekim dalmatinskim gradom, Dubrovnik mu mora pomoći s jednom galijom; Dubrovnik mora primiti na vlast kneza kojeg kralj pošalje.

Dubrovočani su pristali na većinu tih uvjeta, no, uvjet protiv kojeg su iznimno bili protiv jest imenovanje kneza. Nagovorili su kralja da pristane da kneza smiju birati samo

³² Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 61.

³³ Isto, str. 62.

³⁴ Na istome mjestu.

Dubrovčani, a da je na njemu da ga potvrdi. Ne samo da je kralj pristao na taj uvjet, već će dubrovačka vlastela moći birati i Senat i kneževu Malo vijeće. Kralj je odobrio taj uvjet 3. siječnja 1359.

Godine 1358. Dubrovnik postaje autonomna i slobodna Općina. Naziv republike službeno ne koristi do 1441., no već sad možemo govoriti o autonomnoj republici u krilu Kraljevstva Hrvatske i Dalmacije. Dubrovački dugogodišnji protivnik, Srbija, s Vojislavom Vojinovićem, vladarom Trebinja i Konavala, vodila je rat dugi niz godina za prevlast na Pelješcu i Stonu. Dubrovčani nisu imali vojnu moć da ga pobjede, ali su imali novčanu, stoga su ga isplatili, no ubrzo požalili nad tom odlukom. Nakon smrti Vojinovića, na vlast dolazi Nikola Altomanović. Dubrovčani su ga zamrzili i tvrdili su kako je bio najokrutniji vladar Srbije te su zamolili kralja Ludovika za pomoć. Porazili su Altomanovića, a bosanski ban Tvrtko I. postaje najmoćniji dubrovački susjed. On je bio u dobrim odnosima s Dubrovnikom te ga je posjetio 1367. Tvrtko je osvojio Trebinje i Konavle te se okrunio kraljem Srbije i Bosne. Dubrovčani, kako bi održali mir, pristali su plaćati danak. Kralj Tvrtko je u svom naslovu nosio i oznaku „Primorja“ te je, logički, posjetio Primorje i Dubrovnik, gdje izdaje povelju u kojoj se govori o zaštiti dubrovačke granice i slobodi trgovine.

Slika 4: Isprava bosanskog kralja Tvrtka I. u korist Dubrovčana iz 1367.³⁵

Dubrovnik je 1378. uvučen u rat u kojemu su se sukobljavali Mlečani i Đenovežani. Rat je započeo zbog otoka Tenedosa u Egejskom moru. S obzirom da je pao Kotor, Dubrovnik se pobjao za svoj grad te ga je branio svim silama. Dubrovnik je postao jedno od uporišta đenoveške flote te su po zapovijedi hrvatsko-dalmatinskog bana Đenovežanima poslali samo jednu galiju, iako im je rečeno da ih pošalju više. Kotor je konačno priznao ugarsku vrhovnu vlast. Konačnim mirom u Torinu 1381. završio je rat, a Dubrovčani nisu profitirali kako su se nadali.

6.1. POKUŠAJ STVARANJA SAVEZA DALMATINSKIH GRADOVA

Godine 1382. umire kralj Ludovik te se Dubrovnik počinje osjećati ugroženim. Na njegovo mjesto dolazi kći Marija, umjesto koje će vladati njezina majka Elizabeta i palatin Nikola Gorjanski.

Budući da je na vlasti bila žena, smatralo se da će njezinu slabost iskoristiti Mlečani te ponovno zavladatai Dalmacijom. Dubrovnik nije bio u tako dobrim odnosima s Tvrtkom, kraljem Bosne, pa su odlučili potražiti u njemu spas. Budući da mu je

³⁵ Isprava bosanskog kralja Tvrtka I. u korist Dubrovčana iz 1367. (dostupno na <https://bosanski-forum.com/viewtopic.php?t=6823>, 24. svibnja 2018.).

promaknulo osvajanje Kotora, Tvrtko počinje graditi župu u Dračevici Travunijske oblasti, a grad se razvija kao tržište soli i vina. Ovim činom, Dubrovniku se ruši monopol solju u Bosni.

S obzirom da su se bojali Mlečana i Tvrtka, Dubrovčani su pomislili na sklapanje saveza dalmatinskih gradova. „U jeseni 1382. vode se pregovori između Dubrovnika i Zadra o sklapanju užeg saveza dalmatinskih gradova protiv Mlečana.“³⁶ Sklopljen je savez u kojemu se odlučuje da će svi drugi dalmatinski gradovi priteći u pomoć u slučaju napada Mlečana na dalmatinski grad te Vijeće predlaže da savez treba biti okrenut protiv dubrovačkih susjeda koji bi mogli napasti Dubrovnik.

Nakon smrti Ludovika, Tvrtko stječe Krajinu i zemlju uz Donju Neretvu i time je Bosna dobila izlaz na more. Godine 1382. Tvrtko ukida prodaju soli u Novom i dopušta Dubrovčanima slobodnu trgovinu s Bosnom.

6.2. OPASNOSTI UGARSKOG NASLJEĐA

Ludovikova kći Marija udala se za Sigismunda Luksemburškog. On je vodio krvavi rat s Karlom Napuljskom. Bosanski kralj Tvrtko je usred tog rata iskoristio priliku da se oslobodi ugarske vrhovne vlasti i pripojio je dio Dalmacije. Nakon njegove smrti, Hrvoje Vukčić Hrvatinić je postao banom Hrvatske i Dalmacije.

Kako bi proširio svoju trgovinu i profitirao, Dubrovnik je sklapao više saveza sa susjednim državama. Nakon Ludovikove smrti obećao je vjernost ugarskim kraljicama i zatražio je njihovu potporu protiv Tvrtkove izgradnje grada Novog. Također, priznali su Sigismunda i ostali su mu vjerni nakon njegove krunidbe koja je bila 1387.

Dubrovnik profitira time što dobiva Primorje, što mu naposljetku omogućuje kopneni pristup posjedima od Astoreje do Pelješca. U znak zahvalnosti, Dubrovnik nagrađuje Ostoju i Hrvoja proglašivši ih dubrovačkom vlastelom te im daruje imanja i kuće.

³⁶ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. I – II.*, Matica hrvatska, Zagreb, 1980., str. 164.

6.3. POKUŠAJI PRIPAJANJA KORČULE, HVARA I BRAČA

Dubrovniku su, osim Primorja, ponuđena i druga područja koja oni odbijaju smatrajući da nemaju dovoljno moći braniti ih. Dubrovčani su si htjeli pripojiti otoke Brač, Korčulu i Hvar. Korčula im je predstavljala najveći potencijal. Dubrovčani i Korčulani su bili u dobrim i bliskim odnosima nakon što je Dubrovnik dobio Pelješac 1333., ali je do 1358. objema vladala Mletačka Republika. Ono što je bilo zajedničko između Korčulana i Dubrovčana je štovanje sv. Vlaha.

„Ladislav Napuljski je 1403. došao u Zadar i tamo je Hrvoja Vukčića Hrvatinića učinio svojim glavnim predstavnikom u Dalmaciji, darujući mu Split i Korčulu, Hvar i Brač.“³⁷ Tim događajem, Dubrovčani uviđaju priliku za osvajanjem Korčule, što im na kraju i uspijeva.

Uskoro im se ukazuje nova i bolja prilika. Naime, Ladislav Napuljski je otišao iz Dalmacije prema Italiji i u srpnju 1409. prodaje posjed koji su držale njegove pristalice u Dalmaciji te se odriče svojih prava u korist Venecije.

Dalmatinski gradovi prisiljeni su prihvatiti mletačku vlast. Vojvoda Hrvoje pokorio se Sigismundu i neko je vrijeme nastavio vladati onime što je preostalo od njegovih dalmatinskih posjeda u ime bivšeg neprijatelja.“³⁸ Godine 1413. Sigismund optužuje Hrvoja za izdaju i oduzima mu zemlju. Iste godine Sigismund daruje otoke Brač, Hvar i Korčulu Dubrovčanima. Korčulani su vršili otpor. Imali su vlastito Veliko vijeće koje se sastojalo od plemića. Dubrovčani su vladali tri godine otokom Korčulom, a usporedno su djelovale dvije uprave; dubrovački knez i korčulansko Veliko vijeće. Iste godine, 1413. Dubrovnik je svojim izaslanicima dao upute o financijskim uvjetima na temelju kojih će tražiti vlast nad otocima, no i to je bilo bezuspješno. Naposlijetku, 1416. Sigismund oduzima otoke Dubrovčanima i daruje ih jednom od svojih dvorjana.

³⁷ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 68.

³⁸ Na istome mjestu.

6.4. OSVAJANJE KONAVALA

Dubrovnik je postao zainteresiran za osvajanje Konavala. Nastojali su 1358. mirnim putem osvojiti Konavle, a za to vrijeme su se u Konavlima izmjenjivali vladari. Početkom petnaestog stoljeća Konavle su bile pod sastavom Bosne. Njima su vladali feudanci; istočnim dijelom Sandalj Hranić, a zapadnim dijelom braća Petar i Radoslav Pavlović. Sandalj Hranić je 24. lipnja 1419. predao Dubrovačkoj Republici potpunu vlast nad svojim dijelom Konavala, zauzvrat Dubrovačka Republika mora plaćati godišnji danak od 500 perpera i dat će Župi svoje zemljište u vrijednosti 3000 perpera i palače u Dubrovniku. Pet dana nakon, Dubrovčani izdaju svoju povelju u kojoj navode da će Sandalja primiti u svoje vlastele te odobravaju jednokratnu kupovnu isplatu od 36.000 perpera, od čega će mu odmah isplatiti jednu polovicu duga, a drugu držati kao jamstvo.

S druge strane, Dubrovčani nastoje osvojiti i zapadni dio Konavala. Glavnu riječ od braće Pavlovića vodi Petar. Nakon bezuspješnih pregovora, pristao je dati svoj dio Konavala bez potrebe za izdanjem povelje.

Dubrovčanima je još ostao samo kralj Stjepan Ostojić da im preda svoj dio Konavala kako bi u konačnici stekli sve. Stjepan Ostojić je 4. prosinca 1419. izdao povelju u kojoj daje svoj dio Konavala s gradom Sokolom. Godinu nakon, točnije 8. veljače 1420., Dubrovčani se obvezuju da će plaćati godišnji danak od 500 perpera kralju Ostojiću.

Nestrpljivi Dubrovčani brzo zaposjedaju Sandaljevu polovicu Konavala, no braća Pavlović još nisu odobrili ulazak Dubrovčana jer nisu izdali povelju o tome. Taj čin je pridonio ratu između braće i Sandalja. Na strani Sandalja bili su Turci koji su pogubili Petra Pavlovića. Time Sandalj preuzima njegov dio Konavala te poveljom 30. svibnja 1420., zajedno s Cavtatom i Obodom, predaje ga Dubrovčanima.

U Bosni djeluje kralj Stjepan Ostojić i protukralj Tvrtko II. s kojim su Dubrovčani u dobrom odnosu te na lukavi način iskorištavaju da im poveljom iz 16. kolovoza 1420. potvrdi vlasništvo nad čitavim Konavlima.

Dubrovčani ipak nisu zaposjeli dio Konavala s Cavtatom i Obodom jer je njima vladao Petrov brat Radoslav Pavlović. On nije tako lako pristao dati dio Dubrovčanima i puno je vremena prošlo kad su ga Dubrovčani napokon dobili. Konačno 3. studenog 1420. predaje svoj dio Dubrovčanima, s gradom Sokolom.

Ubrzo slijedi nemirno razdoblje svađa. God. 1421. nastaju dvije povelje Dubrovčana u kojima se potvrđuje prijateljstvo s Radoslavom i zaboravlja se na sve nepravde te u drugoj povelji Radoslav potvrđuje Sandaljevo odstupanje dijela Konavala. Sljedeće godine nastaju nove svađe, da bi se godinu nakon riješile. God. 1423. izdane su dvije povelje o prijateljstvu. Dubrovčani primaju Radoslava i sve njegove muške potomke pod svoju vlastelu, a Radoslav „po treći put potvrđuje odstupanje Sandaljeva dijela Konavala.“³⁹ Radoslav konačno odstupa svoj dio Konavala, Cavtat i Obod Dubrovčanima u trenu kad mu je zatrebalo novaca. Dana 31. prosinca 1426. sklapaju ugovor.

³⁹ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. I – II.*, Matica hrvatska, Zagreb, 1980., str. 192.

7. DUBROVNIK I OSMANSKO CARSTVO (OKO 1396. – 1526.)

Tijekom 14. i 15. stoljeća, moć Osmanskog Carstva povećava se na Balkanu i time postaje prijetnja Dubrovačkoj Republici. Od samog početka 15. stoljeća, utjecaj Osmanlija se širio u zaleđu Grada na način da su balkanske velikaše pretvarali u sultanove vazale i osvajanjem prostora koji su bili ključni za dubrovačku trgovinu. Osmansko Carstvo pokazuje tolerantnost prema Pravoslavnoj crkvi i vjernicima, no, prvih deset godina gleda na katolicizam kao prijetnju svojoj vladavini. To će potaknuti Dubrovnik da potpiše sporazum s Portom ako želi preživjeti.

„Dubrovčani su konačno bili prisiljeni poslati službeno poslanstvo 1430. godine, pokušavajući dobiti sultanovu podršku tijekom katastrofalnog rata s jednim od njegovih vazala, vojvodom Radoslavom Pavlovićem.“⁴⁰ Sultan izdaje povelju u kojoj je Dubrovniku dopuštena slobodna trgovina na svojim posjedima. U sljedeće dvije povelje koje su potpisali 1442. i 1458., Dubrovačkoj Republici je osigurana sigurnost i mir, a njezini trgovci imaju siguran prolaz kroz osmanske krajeve. S druge strane, Republika se obvezala plaćati godišnji prihod od 12.500 zlatnika do kraja 17. stoljeća kao znak vjernosti sultanu, a od početka 18. stoljeća svake treće godine isti iznos. Iako su uvjeti bili nametnuti gradu, s vremenom se pokazalo da je Dubrovnik mogao profitirati iz njih. Dubrovnik je zadržao svoju neovisnost, a zauzvrat je dobio sultanovu zaštitu i slobodno kretanje osmanskim krajevima.

Delikatan problem je predstavljala vjera. Budući da su Osmanlije bili „nevjernici“, tj. druge vjere nego Dubrovčani, ovi su morali „pomiriti sve eksplicitnije tvrdnje o vlastitoj neovisnosti sa statusom tributarne države jednog muslimanskog carstva.“⁴¹ Dubrovački status je trebao biti objašnjen Osmanlijama te kršćanskoj Europi.

S osmanlijskog gledišta „islamska pravna tradicija smatrala je da su sve tributarne države priznale vlast sultana i time postale integralnim dijelom njegovih

⁴⁰ Kunčević, Lovro, *Mit o Dubrovniku: diskursi o identitetu renesansnoga grada*, Zagreb-Dubrovnik, 2015., str. 100.

⁴¹ Isto, str. 101.

„božanski zaštićenih posjeda“, a njihovo stanovništvo pretvoreno je u osmanske podanike.“⁴² To se kršilo s dubrovačkim stavovima i uvjerenjima. Što se tiče kršćanske Europe, nije u pitanju bila samo sloboda Dubrovnika, već i njegova naklonost kršćanstvu. Dubrovnik bi bio na lošem glasu ako bi se ujedinio s „nevjericima“, a ovisio je o naklonosti kršćanskih vladara jer je bio izvrstan trgovački grad s privilegijama po cijelom Mediteranu. Jedini način da uspije izvući korist iz obiju sila bio je da su Dubrovčani razvili špijunske strategije do savršenstva.

U nekim osmanskim dokumentima Dubrovnik se ubraja među sultanove „božanski zaštićene posjede“ što ga čini integralnim dijelom Carstva, dok se u drugim dokumentima razlikuje od njih. Takva podjela postaje razlogom nesporazuma koji s vremenom postaje sve očitiji. Osmanska Porta je tolerirala sve nejasnoće jer je Dubrovnik bio posrednik između Europe i Osmanlija. Dubrovnik je obje strane hranio informacijama bez da druga strana zna za to. Tijekom kasnog 15. i ranog 16. stoljeća stvorio je tri strategije prikrivanja, relativiziranja i opravdavanja „tributarnog položaja.“⁴³

Prva strategija je bila šutnja, tj. prikrivanje odnosa s Osmanlijama od kršćanskih vladara. Dokaz te strategije može se vidjeti u ožujku 1458. kada su Dubrovčani počeli pregovore s Mehmedom II. U sačuvanoj diplomatskoj prepisci iz 15. stoljeća, Dubrovnik se predstavlja katoličkim gradom i opire se „nevjericima“. Da je Dubrovnik uspio prevariti kršćanske vladare, dokazuje da su vladari poput pape ili napuljski kraljevi predstavljali odnos između Dubrovnika i Osmanlija kao konfrontaciju.

Druga strategija je bila krivo predstavljanje odnosa s Turcima. To je vidljivo još u uputi poslanicima kod ugarskog kralja Vladislava iz 1443., a „poslanici nisu trebali spominjati nedavno sklopljen ugovor s Osmanlijama.“⁴⁴ Glavna strategija je bila predstaviti gospodarski ugovor koji nema veze s politikom. Dubrovnik se izvlačio na cijenu mira, tj. da se osigura miran suživot s moćnim susjedima.

⁴² Isto, str. 101.

⁴³ Isto, str. 107.

⁴⁴ Isto, str. 108.

Treća strategija se sastoji od otvorenog priznanja i naglašavanja bliskih veza i odnosa Dubrovnika s Osmanskim Carstvom s ciljem naglašavanja da je korisna za čitavo kršćanstvo. Dubrovčani su naglasili kako su pristali plaćati tribut sultanu kako bi sačuvali grad i osigurali mu zaštitu, ali i zato što im to omogućuje izvršavanje zadataka ključnih za kršćanske interese, u smislu da im omogućuje špijunažu i hranjenje informacija kršćanskim vladarima. S druge strane, Dubrovnik je htio sačuvati svoju slobodu u komunikaciji s Osmanlijama i bilo mu je u koristi kada se ta tema nije otvarala na raspravama. Pred njima su se predstavljali kao dužnosnici i veza između njih i Osmanlija je bila isključivo zaštitnička. Dubrovnik je uspio održavati ravnotežu između

8. DUBROVNIK IZMEĐU HABSBURGOVACA, MLEČANA I PORTE (1526.-1667.)

Ivan Zapolja, podupiran od strane Osmanlija, od Republike zahtijeva tribut jer je Dubrovnik pod osmanlijskim utjecajem, a ne ugarskim. No, Zapoljin protivnik Ferdinand Habsburški ne želi se odreći prava na Dubrovnik jer je grad bio od važnosti zbog izvora informacija koje su tamošnji agenti dobivali. Do dubrovačke osjetljivosti dolazi kada saznaje da su njegovi građani uhvaćeni u špijunaži u kojoj su pokušavali dobiti informacije za Habsburgovce.

Dubrovnik je imao mnogo bolji odnos s Karlom V., Ferdinandovim bratom. Karlo V. je bio nasljednik Ferdinanda II. koji je vladao Katalonijom i Sicilijom, a oba područja su bila od važnosti Dubrovniku, osobito zbog trgovačkih interesa. Kada su Španjolci osvojili teritorije Kraljevine Napulj, jača interes za Jadranom, a i Dubrovnikom. Karlo je volio Dubrovnik i odnos je bio prijateljski, međutim, Dubrovčani su na neki način riskirali nezadovoljstvom sultana, u slučaju da sazna za poslove između Dubrovčana i Karla. Karlu su trebali brodovi za prijevoz i opskrbu svoje vojske pa je pomorska moć bila bitna u borbi protiv Osmanskog Carstva.

Za vrijeme vladavine Sulejmana II. Kanunija dubrovačka trgovina je bila u procvatu. Porta je podupirala odnos Dubrovnika i Španjolske, tadašnji „kralj Karlo V. je potvrdio stare i odobrio nove povlastice na zapadnom Sredozemlju i u Napuljskome Kraljevstvu, a njegov nasljednik Filip II. nastavio je podupirati Republiku koristeći se njezinim brodovljem u trgovačke i vojne svrhe.“⁴⁵

Na Dubrovnik utječe odnos s Francuskom i Venecijom s kojima je Republika bila u pravnim sukobima. U 16. stoljeću imala je povlastice kod Svete Stolice, a znatnim slabljenjem mletačke mornarice Dubrovnik postaje trgovačka spona između Istoka i Zapada. Dubrovački trgovci nabavljali su sir, kožu, žito, vosak i vunu i izvozili u druge

⁴⁵ „Povijesnice“ *Na današnji dan 27. lipnja 1358. godine osnovana je „Dubrovačka Republika“* dostupna na: <https://kamenjar.com/osnovana-dubrovačka-republika/> (2. svibnja, 2018.).

europske države. Uvozili su velike količine soli koju su prodavali u Slanom, na Neretvi i u Pločama.

Politička kriza započinje u 16. stoljeću u mletačko-turskom ratu gdje Mlečani uništavaju dubrovačke brodove. Za vrijeme Ciparskog rata (1570.-1573.), Mlečani spremaju urotu te nagovaraju članove Svete Lige da napadnu Dubrovnik te ga zauzmu jer Dubrovčani dopuštaju Osmanlijama da koriste njihovu luku. Taj zahtjev biva odbijen. Kako bi dokazali potporu kršćanstvu, Dubrovčani sa svojim brodovljem sudjeluju u bitci kraj Lepanta 1571.

Završetkom Ciparskog rata na vlast Osmanskog Carstva dolazi sultan Murat III., a s njegovim dolaskom Carstvo pada u novčane dugove i proživljava krizu. Porazom turske vojske kod Siska dolazi do Dugog rata između Austrije i Turaka. „Dugi rat potaknuo je kršćanski revolt protiv Turaka u mnogim dijelovima Osmanskog Carstva, uključujući Dalmaciju.“⁴⁶ Kako je slabila moć Turaka, stanovnici Hercegovine odlučiše potražiti pomoć od Zapada. Sa završetkom rata i s privremenim povlačenjem Habsburgovaca iz borbi protiv Turaka, političko stanje postaje još kaotičnije i zamršenije za Dubrovnik.

Prva polovica 17. stoljeća označava borbu s Venecijom. Mlečani su i dalje bili protiv Dubrovnika, a svoju vlast nad *Kulfom* su očajnički htjeli jer su uvidjeli da im trgovina nije jednako uspješna kao prije. „Mlečani su svoje zahtjeve za vladanje nad Jadranom doveli čak do toga da nisu samo tvrdili kako imaju monopol nad trgovinom koja se tu vodila, nego su tražili vladarska prava nad otocima unutar tog područja.“⁴⁷

Kako je dubrovačka vlada smanjivala autonomiju otoka Lastova, *Universitas* Lastovljana urotio se protiv Dubrovnika, a tu urotu su Mlečani pokušali iskoristiti. God. 1602. pokušali su svrgnuti dubrovačku vladavinu i pozvali su Mlečane. Mlečani su preuzeli Lastovo na četiri godine, na način da su svojim brodovljem prisilili Dubrovčane da napuste otok. „Sporovi s Mlečanima nastavljeni su, njihova je flota blokirala

⁴⁶ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 115.

⁴⁷ Isto, str. 116.

dubrovačke vode, zauzela 1623. otočić Molunat, a 1631. otok Lokrum i zaprijetila samomu gradu.“⁴⁸

Dubrovnik se oslanjao na saveznike Svetu Stolicu, Španjolsku i Austriju u borbama protiv Venecije. Dubrovnik će vratiti otok Lastovo tek kad završi Dugi rat i kad Porta bude slobodna i u mogućnosti da Veneciji nametne svoje rješenje. Kako su se Mlečani urotili protiv Dubrovčana, ovi se žale Porti te dobivaju potporu u Konstantinopolu. Porta je stala na stranu Dubrovčana, a mletačka blokada je prekinuta.

U rujnu 1635. Mlečani priznaju i vraćaju prava Dubrovčana na Lokrum, Molunat i Sušac te odbijaju platiti štetu koju su nanijeli.

⁴⁸ „Povijesnice“ *Na današnji dan 27. lipnja 1358. godine osnovana je „Dubrovačka Republika“* dostupna na: <https://kamenjar.com/osnovana-dubrovačka-republika/> (2. svibnja 2018.).

9. ZALAZAK REPUBLIKE (1667.-1792.)

Jedan od problema za dubrovačku trgovinu bilo je trgovačko otvaranje grada Splita koji je bio pod mletačkom vlašću, a obnovljen je 1671. Također jedan od problema bilo je slabljenje osmanske trgovine, a nemiri su se proširili i u Konavle. Kada je postao vezir 1676., Kara Mustafa zadaje Dubrovniku nove muke.

Bosanski muslimanski trgovci, iskoristivši položaj novog vezira i njegovu želju da im pomogne, zahtijevaju plaćanje odštete koja je dosegla 350.000 dukata. Toj odluci se odupiru dubrovački poklisari koji na kraju završavaju u tamnici na zahtjev Kare Mustafe. Kara Mustafa zapovijeda da se zatvori dubrovačka luka i sve granice dok Dubrovnik ne isplati odštetu koja je dosegla tri milijuna dukata. Dubrovnik je zatim poslao izaslanike koji su biliiskusni i uvjerljivi, međutim, Kara Mustafa je bio nepopustljiv i tvrdoglav te je i njih zatočio. Dobivši poziv da se pridruži paši u pohodu na Rusiju, poveo je izaslanike sa sobom. Jedan od izaslanika, Nikolica Bunić, umire.

Dubrovnik je poslao novog izaslanika, Gučetića, na pregovore u Konstantinopol i uspio se kompromisno dogovoriti s Mustafom da Dubrovnik plati 60.000 dukata, a ovaj je zauzvrat smanjio zahtjeve na 60.000 dukata te je prekinuo blokadu grada.

Dubrovački patricijat je bio podijeljen na dvije strane; jedna strana je vjerovala da „dobri odnosi s Osmanskim Carstvom pružaju Dubrovniku stabilnost, zaštitu i napredak i stoga ih se mora održavati po svaku cijenu, i na skupinu, koja je poticala na strategiju neprijateljstva prema Turcima i suradnju s kršćanskim silama.“⁴⁹ Porazom Turaka pred Bečom, Dubrovnik se okreće svojoj politici iz 15. i 16. stoljeća, a to je da bude na obje strane. Primjerice, nastojao je održavati dobre odnose s Portom, a s druge strane je stupao u tajne pregovore s Bečom.

Dubrovnik se i dalje ne rješava svojeg straha od Venecije. Venecija se konačno pridružuje Svetoj Ligi Austrije i Poljske 5. ožujka 1684. Tog trenutka je Dubrovniku bila važna intervencija u Beču kako bi spriječila vlastito gušenje trgovine.

⁴⁹ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 350.

Dubrovnik je 20. kolovoza 1684. obnovio savez s habsburškim carem i obvezali su se plaćati mu godišnji tribut od 500 dukata. Dubrovačka naklonost Habsburškoj Monarhiji raste kako je rasla austrijska moć. Dana 2. rujna 1686. s padom Budima, Dubrovnik potajno plaća godišnji tribut Beču. Mlečani u siječnju 1687. shvatiše da je Dubrovnik bio pod austrijskom zaštitom.

Neposredno nakon pada Herceg-Novog, pada Beograd. Dubrovnik je htio osigurati da pad osmanske Hercegovine bude u prilog Habsburškoj Monarhiji, a ne Mlečanima. Svim je snagama i svojom diplomatskom politikom htio izvući najbolje. Međutim, Mlečani okupiraju Herceg-Novi i dobivaju priliku da počnu odvajati Dubrovnik od zaleđa. Njihovi brodovi okupiraju grad s morskih strana, a nove probleme Dubrovniku zadaje trenutak kada Francuska objavljuje rat Austriji, 10. listopada 1688.

Habsburški car Leopold uzima stanovnike Hercegovine pod svoju zaštitu te im omogućuje slobodu vjere i uživanje u svojim ritualima. „Pod daljnjim pritiscima Dubrovnika, Leopold je 11. lipnja 1689. objavio da će njegova vojska silom zauzeti Hercegovinu.“⁵⁰ Probili su se sve do Sofije i Skopja, ali je tijekom 1690-ih turska snaga osvojila Beograd i ti događaji ponovno ugrožavaju Dubrovnik. Na austrijsku zaštitu nije mogao računati, a odnosi s Portom su bili prekinuti.

U ljeto 1694. Mlečani napadaju područja turske Hercegovine, u namjeri da izoliraju Dubrovnik i na kraju uspijevaju u tome. Dubrovčani su prisiljeni na borbu za opstanak, a zbog trgovačkog i političkog opstanka morali su se pobrinuti biti u dodiru s turskim teritorijem. „Preliminarnim mirovnim pregovorima bilo je predviđeno razgraničenje po načelu *uti possidetis*, čime bi sudbina Dubrovnika bila zapečaćena.“⁵¹

Dana 26. siječnja 1699., u Srijemskim Karlovcima, osmanski i austrijski predstavnici prihvaćaju dubrovački zahtjev da će dubrovačko-osmanska granica ostati ista. Mlečani su bili prisiljeni povući se i prepustiti Osmanlijama koridore u Sutorini i Kleku. Međutim, u borbi protiv Venecije, u Turskom ratu od 1715. do 1718. Turci su

⁵⁰ Isto, str. 352.

⁵¹ „Povijesnice“ *Na današnji dan 27. lipnja 1358. godine osnovana je „Dubrovačka Republika“* dostupna na: <https://kamenjar.com/osnovana-dubrovaacka-republika/> (7. svibnja 2018.).

izgubili bitku, a Porta se morala odreći velikog teritorija u središnjoj Europi i na sjeveru Balkana. „Mirom u Požarevcu 1718. Dubrovčani su napravili koridor između Neuma i Kleka koji je ostao Turcima. Tako su se Dubrovčani i fizički odvojili od mletačkih posjeda u Dalmaciji.“⁵² Dubrovnik se potrudio da Konstantinopol ne pristane dati Klek i Sutorinu Mlečanima natrag. Poslao je Luku Kiriku da bude turski prevoditelj, međutim, njegova uloga je postajala puno veća s vremenom, a on je postao zastupnik Dubrovačke Republike, te je uspio pridobiti Austrijance da prihvate dubrovačke zahtjeve. Venecija je morala pristati da vrati Klek i Sutorine Porti.

9.1. ODNOSI S FRANCUSKOM

Jačanjem Austrije koja je htjela biti gospodarska sila, i s druge strane jačanjem Francuske, Britanije i Rusije, Venecija je postala svjesna da neće pokoriti dubrovačku moć, te je postala još više osjetljiva na to. Kad god bi došlo do sukoba, Venecija bi uspjela u nakani da Dubrovnik plati odštetu, a konačno rješenje sukoba bilo je u Travniku 16. srpnja 1754., kada se dubrovačko – mletački odnos poboljšao. Dubrovnik se obvezao da će slati dvojicu izaslanika u Veneciju i svake tri godine će plaćati danak, a Mlečani neće iskorištavati prirodna bogatstva na dubrovačkom području.

Kako je jačala moć Francuske, Dubrovnik se suočava s novim prijetnjama. Francuska je bila agresivna sila s kojom Dubrovnik nije izlazio baš na kraj. Početkom 18. stoljeća, Francuska s pomoću dvije trgovačke kuće u Dubrovniku, otvara urede.

Sedmogodišnjim ratom između Francuza i Britanaca, Dubrovnik trgovački profitira. Međutim, novi problem će mu predstavljati francuski konzul Andre-Alexandre Le Maire. Dubrovnik je volio poslovati s konzulima stranih sila čiji su konzuli bili Dubrovčani. Nizom sporova, Dubrovniku je predstavljalo problem što bi morao uklopiti prisutnost velike sile koja se bavi nevažnom državom, a Francuska se dvoumila između toga što je htjela ojačati trgovinu s Dubrovnikom, ali s druge strane joj je smetao položaj koji je Dubrovnik imao u Osmanskom Carstvu.

⁵² „Opadanje“ *Dubrovačka republika od procvata do nestanka* dostupna na: <http://www.meetdubrovnik.com/hr/dubrovnik-povijest/dubrovačka-republika-procvat-nestanak.html> (14. svibnja 2018.).

Nakon što je Le Maire otišao, Dubrovnik je na neki način doživio diplomatsku pobjedu koja je bila kratka jer je na vlast došao Le Prevost. Njegovim dolaskom započinje dugogodišnja svađa oko toga treba li Le Prevosta primiti kao diplomatskog predstavnika.⁵³ Dubrovnik se nije mogao izvući jer je Pariz bio podrška te je kneza prekorio francuski general. Nastao je kompromis gdje je prijedlog bio da svi stranci u Dubrovniku mogu računati na zaštitu francuskog kralja.

Nakon smrti Le Prevosta, 1771. na njegovo mjesto dolazi Bruere koji je izrazio bio protiv Dubrovnika i ni pod koju cijenu nije volio Dubrovčane. Smatrao ih je umišljenim aristokratima. Smatrao je da trgovina na Levantu može ugroziti Francusku, te je predložio da „Francuska traži opoziv fermana koje je tijekom godina Porta sastavljala u korist Dubrovnika.“⁵⁴ No, francuska vlada je to odbila. Francuskoj, a i Dubrovniku, odgovarala je dvosmjerna trgovina te je novim trgovačkim sporazumom 1776. dogovoren uvjet da će Francuzi voditi svoje poslove, a položaj Bruerea odredio je francuski kralj.

God. 1789. izbija Francuska revolucija i time se odnos između Francuske i Dubrovačke Republike znatno mijenja. „Republika nastoji održati svoju neutralnost u ratovima koji od 1792. haraju Europom, ali u isto doba nastoji steći blagonaklonost Francuske Republike.“⁵⁵ Do toga dolazi kako bi Dubrovnik mogao sačuvati dobre odnose s Austrijom i drugim članicama antifrancuske koalicije.

9.2. ODNOSI S RUSIJOM

Dubrovnik je s Rusijom održavao topli odnos do trenutka kada je situacija postala malo delikatnija. Naime, švedski kralj Karlo XII., sklonivši se kod Turaka, njih nagovara da se sukobe protiv Rusa. Dubrovnik je uspio objasniti zašto ne može pomoći u borbama protiv Porte. U doba kada je Rusijom vladala Katarina Velika i u vrijeme petogodišnjeg Rusko-turskog rata, odnosi Dubrovnika i Rusije bili su dodatno

⁵³ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 356.

⁵⁴ Na istome mjestu.

⁵⁵ Muljačić, Žarko, *Iz dubrovačke prošlosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 2006., str. 17.

komPLICIRANI. Dubrovnik je saznao da Rusija planira pomorskim putem napasti Portu i Dubrovnik. Dubrovačka Republika je poduzela sve mjere da sačuva neutralnost, ali su se njezini brodovi stalno nalazili u kompromitirajućim situacijama.⁵⁶ Budući da se našao na udaru Turaka i Rusa, morao se na neki način opravdati, pa je poslao veleposlanike u Livorno i St. Peterburg. Nakon kraćeg vremena bilo je jasno da se problem može riješiti samo u St. Peterburgu. Jedan od dvojice dubrovačkih izaslanika, Ranjina, stigao je u Rusiju 22. studenog 1771. te je tamo ostao do potpisivanja rusko-turskog mira 21. srpnja 1774.

Tijekom svojeg pohoda kući, po putu je stekao brojne neprijatelje, a posebice ruskog grofa Orlova. Sukobi su riješeni 20. lipnja 1775. te su postavljeni uvjeti. „Dubrovčani su 1775. godine s njima potpisali ugovor i obvezali se na potpunu neutralnost u svim ratovima u kojima bude Rusija sudjelovala.“⁵⁷ Obećao je da će velikodušno primiti ruske konzule u svoj dom te će mu biti omogućena pravoslavna kapela gdje će sa svojom obitelji moći obavljati vjerske rituale. „Posljednja dva desetljeća XVIII. st., do sloma Mletačke Republike 1797., za Dubrovnik su protekla u razmjerno mirnim političkim okolnostima.“⁵⁸

9.3. VELIKI POTRES

Dubrovnik je smješten na području gdje su vjerojatnosti pojave potresa velike te je bitno napomenuti kako je tijekom svoje povijesti bio suočen s velikim i snažnim potresima. Od 15. stoljeća potresi su postali sveprisutni i češći. Prvi ozbiljniji potres koji je ugrozio sam grad dogodio se 1520. Nekoliko desetaka ljudi je stradalo i mnogo kuća se srušilo. U strahu od ponovnog potresa, Dubrovčani daju izgraditi crkvu sv. Spasa, u nadi da će ih to čuvati, međutim, ta crkva im nije mogla biti od velike pomoći kad je uslijedio najveći potres u povijesti grada. Taj teški i snažni potres, koji će ostaviti traume

⁵⁶ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 358.

⁵⁷ Čučić, Vesna, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, Matica hrvatska Dubrovnik, Zagreb-Dubrovnik, 2003., str. 56.

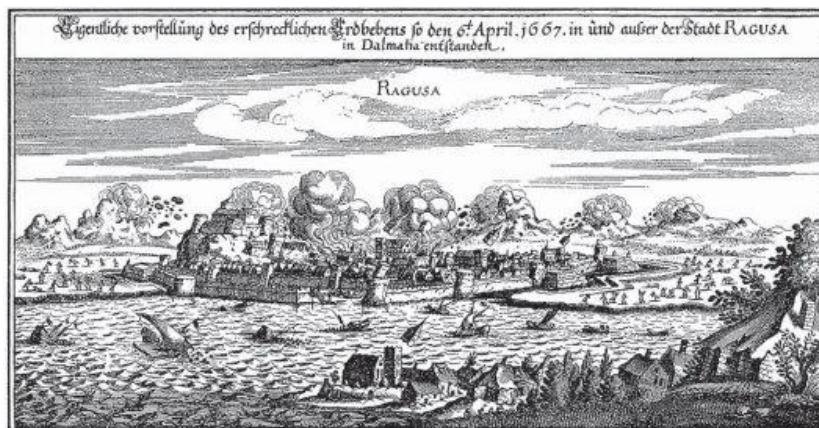
⁵⁸ „Povijesnice“ *Na današnji dan 27. lipnja 1358. godine osnovana je „Dubrovačka Republika“* dostupna na: <https://kamenjar.com/osnovana-dubrovaacka-republika/> (14. svibnja 2018.).

i trag stanovnicima Dubrovnika, dogodio se 6. travnja 1667. u jutarnjim satima, između 8 i 9 sati. „Kratak, ali jak udarac iz podzemlja trajao je koju sekundu, a od njega se Dubrovnik počeo rušiti. U samo nekoliko trenutaka, grad raskošnih gotskih i renesansnih palača, crkava, samostana i brojnih drugih građevina, bio je pretvoren u žalosnu ruševinu ispunjenu kricima preživjelih koji su ostali zatrpani kamenjima i drvenim gredama.“⁵⁹ Velika katastrofa je zadesila Dubrovnik. Više od 6.000 ljudi je poginulo i to je činilo polovicu stanovništva, među kojima su bili i običan puk, knezovi, članovi Velikog vijeća, plemići. Potres nije trajao samo jedan dan, već se grad sljedećih tjedan dana tresao, a požar koji je nastao trajao je 20-ak dana te je uništio pola grada. Budući da je gradom vladao kaos, a ljudi su bili uspaničeni i u strahu za vlastiti život, nitko nije pomagao onima koji su ostali pod ruševinama, pojavile su se brojne pljačke, a kaos koji je vladao gradom i nemoć aristokracije privukao je druge stanovnike iz okolnih mjesta da se uključe u pljačke i da opustoše grad.

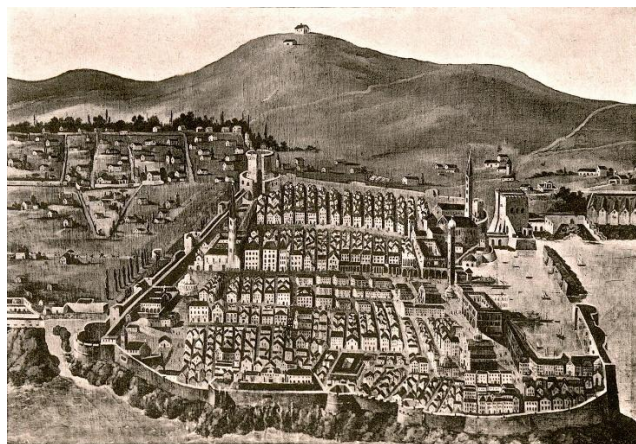
No, na pozitivnu stranu Dubrovnika, nekoliko je dubrovačkih plemića osnovalo Vijeće dvanaestorice te je to Vijeće donosilo bitne odluke u danima nakon potresa. Naredili su da će svatko tko ode iz grada za vrijeme potresa platiti kaznu jer su, kao stanovnici grada, dužni obnoviti ga. Oko 800 ljudi postavljeno je čuvarima grada od napada Turaka i Venecije te pljačkaša.

Zanimljiva činjenica je što je crkva sv. Spasa ostala netaknuta tijekom potresa. O dokazima jačine potresa svjedoči činjenica da su mnogobrojna mjesta blizu Dubrovnika, uključujući Kotor, Ston i Herceg Novi, također snosila teške posljedice, a jačina potresa se osjetila sve do Venecije, Carigrada te Egipta.

⁵⁹ „Veliki potres“ *Dubrovnik digest – povijest* dostupna na: <http://dubrovnikdigest.com/povijest/veliki-potres> (14. svibnja, 2018.).

Slika 5: Potres u Dubrovniku 1667.⁶⁰

Slika 6: Potres u Dubrovniku 1667.⁶¹

⁶⁰ Potres u Dubrovniku 1667., dostupno na (<http://nakovana.com/2011/03/potresi-i-tsunami/>, 24. svibnja 2018.).

⁶¹ Potres u Dubrovniku 1667., dostupno na (<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/sjecanje-na-6-travnja-1667-veliki-potres-koji-je-razorio-dubrovnik-i-kotor>, 24. svibnja 2018.).

10. PAD REPUBLIKE (1808.)

Dubrovnik je u Beč poslao svog izaslanika, Sebastiana di Ayalu, 13. svibnja 1797., a on im je javljao o ukidanju Mletačke Republike te je napominjao kako će to biti od velike koristi Austriji. To se pokazalo istinitim jer su Istra i Dalmacija došle pod austrijsku upravu, a tijekom ljeta se pod okupacijom našao i Kotor. Dubrovnik je čestitao Austriji na uspjehu, a car Franjo II. je obećao zaštititi Dubrovačku Republiku. Međutim, car je upozorio Ayalu kako se treba pobrinuti za državnu sigurnost jer mu pojedinci kuju urotu. Kako bi saznao o kome se radi, Senat je osnovao povjerenstvo koje se sastojalo od „tri konzervativna frankofoba, a djelovalo je od 31. listopada 1797. do 15. ožujka 1798.“⁶² Nažalost, istrage nisu bile toliko uspješne. Nakon raspuštanja povjerenstva, Dubrovnik se suočava s francuskom moći. Mirom u Campoformiju 1797. Boka kotorska pripada Austriji, a Francuska dobiva Jonske otoke. Dubrovnik je ubrzo suočen s novim prijetnjama i ucjenom je morao isplatiti, tj. posuditi 300.000 turskih grosa jer bi u suprotnom grad bio bombardiran. Samo mali dio novca će biti kasnije vraćen.

10.1. OKUPACIJA DUBROVNIKA

Kako je 19. stoljeće započelo, odnosi s Austrijom su bili stabilni i trgovački odnosi s Rusijom su također bili stabilni. Dolaskom Napoleona Bonaparte na vlast, Francuska moć raste, a on Austriji nameće uvjete mirom u Bratislavi 26. prosinca 1805., „kada je Austrija u korist Francuske izgubila Dalmaciju i Boku, gdje je vladala od odlaska Mlečana 1797.“⁶³ Tim mirom „Francuska je dobila cijelu istočnu obalu Jadrana, osim Dubrovnika i došla je na granicu s Otomanskim Carstvom.“⁶⁴ Francuska vojska je bila jako spora pri zauzimanju područja, a predvoditelji su bili Lauriston i Molitor. Razlog što su bili toliko spori u zauzimanju teritorija je bio taj što nisu poznavali ceste i

⁶² Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 384.

⁶³ Miović Perić, Vesna, *Na razmeđu: Osmansko-Dubrovačka granica (1667.-1806.)*, Dubrovnik, 1997., str. 256.

⁶⁴ Čučić, Vesna, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, Matica Hrvatska Dubrovnik, Zagreb-Dubrovnik, 2003., str. 63.

stanovništvo. Budući da su propustili prvi rok za zauzimanje Kotora, „njihovo kašnjenje omogućilo je Rusima da oni zauzmu Boku.“⁶⁵ Za Dubrovnik se dodatno zakomplicirala stvar jer su Dubrovčani znali da će francuska vojska morati proći kroz grad kako bi zauzela prostor koji im pripada. Dubrovnik se bojao za svoju neovisnost.

Dubrovački izaslanici predložili su Molitoru da se njegova vojska preveze brodovima. Vidjevši njegove brodove, izaslanici su prešli na njegov brod. Molitor je rekao izaslanicima kako planira svoju vojsku smjestiti u Dubrovnik da pričeka daljnje upute. Izaslanici su se žalili na loše ceste te nedostatak hrane, a Molitor je zatražio 300.000 franaka u zamjenu za svoj neulazak u grad. Naravno, Senat je pristao na to.

S druge strane, Senat se našao u problemima. Ruski povjerenik u Kotoru, Sankowski, obavijestio je Senat kako se francuska vojska sprema ući u grad te iz tog razloga on šalje ruske i crnogorske vojnike kako bi ga zaštitili.

Pokušaji da se uvjeri Sankowskog kako se dubrovački izaslanici trude spriječiti francusku vojsku od ulaska u grad nisu uspjeli, on ne odustaje od svoje zamisli te postavlja uvjete, tj. pet zahtjeva. „Prvo, Dubrovnik mora u roku od četrdeset osam sati obavijestiti Ruse koliko je Francuza u Dalmaciji i gdje su smješteni. Drugo, hrana skupljena za Francuze mora se poslati Rusima u Cavtat. Treće, senatori više ne smiju govoriti dobro o Francuzima. Četvrto, brodovi skupljeni za prijevoz francuske vojske moraju se raspustiti. I posljednje, Republika se mora opredijeliti za strogu neutralnost.“⁶⁶ Dubrovnik je pristao na zahtjeve te je bio pošteđen opasnosti.

Budući da je Napoleon postao nestrpljiv, poslao je pismo svojem sinu da pošalje generala Lauristona u pohod na zauzimanje teritorija Dubrovačke Republike. Dana 23. svibnja Lauriston je s 15.000 ljudi krenuo prema Dubrovniku. Dubrovnik nije ni naslućivao što mu se sprema. Kako bi ih iznenadili, Francuzi su se kretali teško prohodnim cestama, umjesto očekivanim morskim putem. Međutim, Dubrovčani su saznali što se sprema, a Senat je satima raspravljao što poduzeti. Poslali su dva

⁶⁵ Miović Perić, Vesna, *Na razmeđu: Osmansko-Dubrovačka granica (1667.-1806.)*, Dubrovnik, 1997., str. 256.

⁶⁶ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 393.

izaslanika, Basiljevića i Natalija, prema Lauristonu. Lauriston nije bio zadovoljan što ih je vidio jer je shvatio da su Dubrovčani spremni na njihov napad. „Zadržavši Natalija u taboru, Lauriston je poslao Basiljevića natrag sa zahtjevom da dubrovačka vlada pripremi dovoljno brodova koji će njega i njegove ljude prevesti preko Rijeke dubrovačke u grad.“⁶⁷ Lauriston stiže do Vrata. Senatori ga pozivaju u grad, a ovaj govori kako obavlja svoju dužnost te da nema namjeru naštetiti dubrovačkoj slobodi i neovisnosti.

10.2. POD OPSADOM

Napoleon izdaje proglas u kojemu optužuje Dubrovačku Republiku za iskazivanje neprijateljstva prema Francuskoj, te obećava da će se poštovati neovisnost Republike samo ako se Rusi povuku s tog područja. Bruere je bio imenovan za carskog povjerenika u Dubrovniku. On je zahtijevao da Republika isplati milijun franaka za vojnu kontrolu, a Republika te novce nije imala. Ruski predstavnik se povukao, a austrijski konzul je ostao. Većina ustanova, primjerice, samostana pretvoreni su u vojne svrhe. Vojnici i vojna oprema smješteni su po crkvama i zgradama.

Lauriston saznaje kako su Rusi i Crnogorci došli u Konavle s namjerom da ih osvoje, a on šalje 450 vojnika brodom do Cavtata. Prvi značajniji krvavi sukob s Crnogorcima je započeo 30. svibnja na Zvekovici, bez pobjednika. Međutim, Crnogorci kreću na Župu, a 4 dana kasnije, točnije 12. lipnja, Francuzi ih tjeraju na povlačenje. Uz pomoć ruskih brodova, Crnogorci nastavljaju pljačkati i nanositi štetu u gradovima. Pet dana nakon toga, Crnogorci poražavaju francusku vojsku, ubivši oko 450 Francuza među kojima je bio i general Delgorgue. Glavni problem nastaje jer je u gradu ima više civila nego vojnika te previše ljudi treba smjestiti u grad. Lauriston zapovijeda da stanovnici Konavala, koji su obitavali u gradu, napuste grad te se vrate svojim kućama. „Kada su Konavljani stigli do Svetog Jakova, Crnogorci su od njih tražili novac, a kad izbjeglice nisu mogli platiti, vratili su ih u Dubrovnik.“⁶⁸ Dubrovnik je doživio uništenje

⁶⁷ Isto, str. 395.

⁶⁸ Isto, str. 398.

grada na način da su ga topovi bombardirali od strane Crnogoraca i Rusa, a pokušaji Francuza da otjeraju pljačkaše bili su neuspješni. Jedne večeri, točnije 2. srpnja, grad počinju opsjedati horde Crnogoraca samo s jednom namjerom, a ta je bila da unište predivne kuće. Ta nakana im je uspjela, oko tridesetak predivnih kuća na Pilama je bilo uništeno. Budući da je nastao požar koji je dodatno povećao i vjetar, Francuzima je dim zapeo za oko te su odlučili poslati dvije skupine vojnika u pomoć ljudima na Pilama. Naposljetku, Crnogorci su se povukli.

Na dubrovačku sreću, general Molitor se početkom srpnja sa svojom vojskom približavao Dubrovniku. Predvodio je vojsku od 1.500 vojnika. Molitor je odlučio napasti rusku i crnogorsku vojsku s leđa. Ušao je u Hercegovinu i protjerao vojsku Crnogoraca. S druge strane, rusku vojsku je protjerao sve do Sutorine. Molitor je bio zaslužan za prekidanje opsade, međutim, on nije uspio zaustaviti razaranje i nanošenje štete. Rusi su i dalje nastavili paliti i uništavati gradove.

Šteta koja je nanescna Dubrovniku bilježi procjenu od osam milijuna dukata. Oko deset posto kuća je uništeno, a najveća šteta je vidljiva na Pilama gdje je polovica kuća spaljena. „Jako je pogođena i Župa Dubrovačka, gdje je spaljeno 188 kuća.“⁶⁹

10.3. ZADNJI DANI DUBROVAČKE REPUBLIKE

Dubrovnik je pokušavao zaustaviti francusku vojsku od ulaska u grad jer su znali da će to dovesti do problema s Rusima i njihovim saveznicima. No, kako je postalo jasnije da će francuska vojska okupirati grad, Dubrovčani su bili zabrinuti kakve će posljedice biti za njezinu trgovinu i brodovlje izgubi li neutralnost. S obzirom da je opsada Francuza jačala, Dubrovčani su sve više mrzili Ruse, no, pri završetku njezine neutralnosti, javljala se mržnja i prema Francuzima.

Napoleon Bonaparte je bio gladan i željan vlasti nad cijelom Dalmacijom, a posebice Dubrovnikom. S druge strane, Senat se odlučio požaliti na stanje u gradu, a odgovor im je stigao u kolovozu s obećanjem da će Francuska naknaditi štetu koja je nanescna tijekom opsade, međutim, francuska vojska se neće povući iz grada. Nakon

⁶⁹ Isto, str. 400.

toga, Dubrovnik ponovno aktivira svoje diplomatske veze s Austrijom, Rusijom te Portom. „Nakon dugih rasprava Senat je 11. prosinca povjerio svoju obranu Antunu Sorkočeviću.“⁷⁰ Sorkočević je saznao da Francuska nije imala namjeru poštovati suverenost dubrovačke države.

Napoleonu je bilo u interesu da učini dalmatinsku obalu svojom, ali za to se trebao riješiti svih neprijatelja koji bi mu mogli predstavljati problem. Stoga šalje generala Marmonta da okupira Kotor. Mirovnim sporazumom između Francuza i Rusa, Rusi su se trebali povući s tog područja i napustiti svoje crnogorske saveznike, međutim, car Aleksandar nije to učinio. Odlučio se sukobiti s Francuzima. Napali su područje blizu Kotora gdje je bio Marmont i Francuzi su se morali povući u Cavtat. U borbi, koja je trajala od 29. rujna do 1. listopada, Francuzi su kod Debelog brijega porazili Ruse, Crnogorce i pravoslavne Hercegovce. To je bila jedna od najkrvavijih bitaka u kojoj je puno života izgubljeno.

Mjesecima nakon bitke stanje u Dubrovniku nije se pretjerano mijenjalo, osim što su generali Marmont i Lauriston na razne načine iskorištavali novčano stanje Dubrovnika. Dubrovačke vlasti su raznim pokušajima htjeli sačuvati svoju neovisnost. Mirom u Tilsitu, 25. lipnja, Rusija se povlači iz Kotora, a Dubrovačka Republika se uopće ne spominje i to podrazumijeva da Napoleon može s njom raditi što god želi. General Marmont je imao plan povezati Dalmaciju obalnom cestom koja će prolaziti kroz područje Dubrovačke Republike, a besplatna radna snaga bili bi mu okolni seljaci. Dubrovački Senat se pobunio oko toga i zahtijevao je da se seljacima novčano isplati za njihov trud i rad.

Bojeći se za svoju neovisnost i neutralnost, Dubrovačka Republika je pokušala iskoristiti svoj utjecaj u Osmanskom Carstvu, ali to je prouzročilo bijes kod Francuza. Francuski veleposlanik Sebastiani, s rezidencijom u Konstantinopolu, zahtijeva od dubrovačkog konzula Kirika, s istom rezidencijom, da mu preda svoje arhive te da stavi svoj ured pod njegovu kontrolu, a dubrovački brodovi zamijene dubrovačku zastavu zastavom Kraljevine Italije. To su bili počeci mjera ukidanja Dubrovačke Republike. Ne

⁷⁰ Isto, str. 402.

imavši izbora, Kiriko je to učinio. S druge strane, u Dubrovniku general Marmont određuje da „se iz dubrovačke populacije unovači 300 mornara, koji će služiti na francuskim brodovima.“⁷¹

Očajni Dubrovčani traže pomoć i intervenciju Porte, međutim, i ona je bila odavno pod francuskom okupacijom i ništa nije mogla učiniti povodom toga, a Francuzi su uviđali poteze Dubrovnika. Lauriston 21. prosinca naređuje da će se dubrovačkim brodovima ubuduće vijoriti zastave Kraljevine Italije, međutim, Senat odbija izvršiti taj proglas. Dana 26. prosinca „javno je istaknut Lauristonov proglas tiskan na tri jezika, na hrvatskom, francuskom i talijanskom.“⁷² „Francuski su zapovjednici postupno preuzimali civilnu vlast u gradu, a konačni im je cilj bio da raznim pritiscima što više iscrpe Republiku i prisile Senat da se sam povuče s vlasti na koju je imao sve manji utjecaj.“⁷³ Senat se svim snagama borio protiv zahtjeva Francuza, tražio je pomoć Porte, međutim, bilo je prekasno za ikakvu pomoć. Francuzi su uspjeli financijski i materijalno iscrpiti Republiku; trgovina im je zaustavljena, brodovi i luka uništeni i zaplijenjeni. Konačni pad Republike bio je 31. siječnja 1808., kada je general Marmont ukinuo Senat i samu Dubrovačku Republiku.

⁷¹ Isto, str. 405.

⁷² Čučić, Vesna, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, Matica hrvatska Dubrovnik, Zagreb-Dubrovnik 2003., str. 91.

⁷³ „Povijesnice“ *Na današnji dan 27. lipnja 1358. godine osnovana je „Dubrovačka Republika“* dostupna na: <https://kamenjar.com/osnovana-dubrovačka-republika/> (16. svibnja. 2018.).

11. DUBROVAČKA KULTURA

11.1. KNJIŽEVNOST

Književnost je u Dubrovniku bila vrlo razvijena i utjecala je na razvoj hrvatskog jezika kao službenog. Većina djela je izgubljena, a stil kojim su pisali ljubavne poezije bio je u Petrarkin. U doba Dubrovačke Republike bilo je pjesnika i književnika koji su dan danas poznati, a neke od njih ćemo i navesti.

Marko Marulić „stekao je slavu diljem Europe djelom *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum*, tiskanom 1506.“⁷⁴ Većinu djela je napisao na latinskom jeziku, ali i na hrvatskom. Najpoznatije djelo mu je *Judita*, zahvaljujući kojem je postao „ocem književnosti“.

Marin Držić je najistaknutiji i najpopularniji književnik i dramatičar tog doba. Dobio je od Senata stipendiju da studira na Sveučilištu u Sieni. Najpoznatija djela su mu: *Tirena*, *Novela od Stanca*, *Skup*, *Dundo Maroje*. Njegov stil potječe od uzora na druge pjesnike, a drami se okrenuo dok je bio na studiju u Sieni.

Ilija Crijević je najistaknutiji dubrovački humanist i hrvatski latinist. Tijekom svojeg života upadao je u brojne neprilike. Radio je kao upravitelj dubrovačke škole i gradski odvjetnik. Pisao je latinske epigrame, poeziju i pisma, a najpoznatije djelo mu je *De Epidauru*.

Ivan Gundulić je bio član jedne od najuglednijih dubrovačkih obitelji te je odgojen u plemićkoj obitelji. Njegova slava se temelji na tri djela, a to su: *Suze sina razmetnoga*, *Dubravka* te *Osman*.

Ignjat Đurđević je posljednji veliki dubrovački, barokni pjesnik. Na njegov stil pisanja utjecali su mnogobrojni veliki pisci prije njegova doba, a jedna od najvećih zasluga je bilo što je preveo psalme na hrvatski jezik. Bio je bolji pjesnik nego povjesničar, ali je mnogo truda uložio u proučavanje prošlosti Dubrovnika.

⁷⁴ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 253.

11.2. SLIKARSTVO I GLAZBA

„Pustošenje vremena ostavilo je više traga na slikarsko naslijeđe Dubrovnika nego na književnost.“⁷⁵ Slikarstvo do kraja 16. stoljeća obuhvaća teme koje su vezane za srednji vijek poput: Bogorodice s djetetom, Kristovo krštenje, raspeće, oplakivanje te sveci. Prevladavaju kršćanske i religijske teme. Sredinom 16. stoljeća javlja se tema portreta.

Ivan Ugrinović, dubrovački slikar, najbolje se iskazao u religioznom slikarstvu. Jedna od najznačajnijih djela su mu oslikavanje sobe u palači Hranića, te oslikavanje dvorane dubrovačkog Velikog vijeća. „Slikao je za klijente iz Bosne i s Korčule.“⁷⁶

Matko Junčić, nasljednik Ugrinovića, naslikao je mnogobrojne slike za crkve u Dubrovniku s motivima svetaca, poput Nikole, Petra, Marije od Kaštela, Jeronima. Od njegovih djela preostala je jedino slika Gospe od Šunja u Lopudu.⁷⁷

Lovro Dobričević je zaslužan za slikanje za crkvu sv. Petra i samostan sv. Klare. „Za franjevce u Slanom naslikao je 1461. poliptih, te još jedan za bosanske franjevce.“⁷⁸ Njegova slika glavnog oltara crkve sv. Marije na Dančama je jedno od najljepših i najdojmljivijih koje je naslikao.

Što se tiče glazbenog dijela, ne može se reći da je bio jednako uspješan i značajan kao slikarstvo i književnost. Tek je u 18. stoljeću zaživjelo. Dubrovnik je tijekom 15. i 16. stoljeća plaćao glazbenike za svoje usluge, poput sviranja u crkvama i kapelama te na svečanim događajima.

Od poznatih skladatelja izdvojit ćemo Luku Sorkočevića. Iako je prevladavala crkvena glazba, Luka se odmicao od te tradicije. Skladao je po uzoru na druge europske glazbenike. Skladao je brojne uvertire, simfonije te zborna djela.

⁷⁵ Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 275.

⁷⁶ Isto, str. 277.

⁷⁷ Isto, str. 278.

⁷⁸ Isto, str. 279.

11.3. ZNANOST

Jedno od najvažnijih imena na području znanosti je zasigurno Josip Ruđer Bošković, rođen u Dubrovniku 18. svibnja 1711. Školovao se kod isusovaca koji su ga poslali na studij u Rim. Fascinirale su ga teorije Isaaca Newtona te mu je rasla ljubav prema astronomiji. „Boškovićeva *Theoria philosophiae naturalis* je kapitalno i izuzetno važno djelo i za današnja shvaćanja mnogih problema iz tema filozofije i prirodnih znanosti, jer sadrži izlaganje Boškovićeva osnovnog shvaćanja tvari i sila koje djeluju u prirodi.“⁷⁹ U njegovom djelu se može više saznati o teoriji prirodne filozofije, u kojoj Bošković određuje strukture prostora i vremena, teoriju sila te teoriju čestica.

⁷⁹ „Znanost“ *Život i djelo Josipa Ruđera Boškovića* dostupna na: <http://zvjezdarnica.com/znanost/velikani/zivot-i-djelo-josipa-rudera-boskovica/1472html> (17. svibnja 2018.).

12. ZAKLJUČAK

Dubrovačka Republika je bila vrlo bogata i utjecajna država, što može zahvaliti svojoj trgovini i pomorstvu, a svoju je neovisnost uspijevala sačuvati zahvaljujući svojoj diplomatskoj politici. Zbog svojeg malog teritorija nije joj bilo u interesu sukobljavati se sa silama, a dobre odnose je održavala s pomoću trgovine i pomorstva. U 15. i 16. stoljeću doživljava svoj procvat i ubraja se u najrazvijenije zemlje tadašnjeg svijeta.

Književnost je bila izrazito razvijena u doba Dubrovačke Republike. Književnici poput Marka Marulića, Marina Držića i Ivana Gundulića ostaju dandanas u pamćenju i njihova se djela pronalaze u školskim lektirama. Osim književnosti, Dubrovnik je podario i mnoge znanstvenike od kojih se najviše isticao fizičar i matematičar Ruđer Bošković, jedan od najjačih i najvećih svjetskih umova tadašnjeg doba. Dubrovnik je također bio mjesto gdje je u 15. i 16. stoljeću procvjetalo razdoblje slikarstva, ali, nažalost, brojna djela ostaju uništena zbog potresa i požara.

Bez obzira što je tijekom velikog potresa 1667., kasnijim požarom i pustošenjem, grad izgubio gotičke i renesansne palače, crkve i samostane, tijekom godina sporo se oporavljao, a lik grada se promijenio. Arhitekturu koja ga je krasila prije potresa sada su zamijenile skromne barokne kuće jednostavnog izgleda. „No i s takvim promjenama u svojem izgledu Dubrovnik je i dalje ostao jednim od najljepših i arhitektonski najvrednijih gradskih cjelina na Sredozemlju.“⁸⁰

Nestankom Dubrovačke Republike nestaje jedan od najstarijih patricijata u Europi. „Na temelju kontinuiteta i visoke razine dubrovačkih kulturnih, umjetničkih i političkih dostignuća Hrvatska danas smatra baštinicom svih epoha zapadnoeuropske povijesti.“⁸¹

⁸⁰ „Dubrovnik kroz povijest“ *Razvoj znanost i umjetnosti* dostupna na: <https://www.e-dubrovnik.com/html/main-dubrovnik.htm> (18. svibnja 2018.).

⁸¹ „Slom Dubrovačke Republike prema iskustvima suvremenika“ *Značaj Dubrovačke Republike i posljednje godine neovisnosti* dostupna na: <http://www.matica.hr/kolo/310/slom-dubrovacke-republike-prema-iskustvima-suvremenika-20577/> (18. svibnja 2018.).

13. POPIS LITERATURE

Čučić, Vesna, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, Matica hrvatska, Zagreb-Dubrovnik, 2003.

Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. I – II.*, Matica hrvatska, Zagreb, 1980.

Harris, Robert, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.

Kunčević, Lovro, *Mit o Dubrovniku: diskursi o identitetu renesansnoga grada*, Zagreb-Dubrovnik, 2015.

Miović Perić, Vesna, *Na razmeđu: osmansko-dubrovačka granica (1667.-1806.)*, Dubrovnik, 1997.

Muljačić, Žarko, *Iz dubrovačke prošlosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 2006.

Razzi, Serafino, *Povijest Dubrovnika*, Matica hrvatska – Ogranak Dubrovnik, Dubrovnik, 2011.

Online izvori:

„Dalmacija od pravopovijesti do 1918. godine“ *Legende o osnutku Dubrovnika*: dostupna na: <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20040403/feljton01.asp> (23. travnja 2018.)

„Dubrovnik kroz povijest“ *Razvoj znanost i umjetnosti* dostupna na: <https://www.e-dubrovnik.com/html/main-dubrovnik.htm> (18. svibnja 2018.)

„Legenda o postanku grada“ *Povijest Dubrovnika*: dostupna na: <http://www.viabalkans.com/hr/povijesna-mjesta/tvrđjave-i-utvrđjeni-gradovi/povijest-dubrovnika/> (5. ožujka 2018.)

„Leksikon Marina Držića“ *Venecija (Mleci, Mletačka republika)*: dostupna na: <http://leksikon.muzej-marindržic.eu/venecija-mleci-mletačka-republika/> (24. travnja 2018.)

„Nastanak Dubrovnika“ *Šetnja po stoljećima*: dostupna na: <http://dubrovnikdigest.com/povijest/setnja-po-stoljecima> (12. ožujka 2018.)

„Opadanje“ *Dubrovačka republika od procvata do nestanka*: dostupna na: <http://www.meetdubrovnik.com/hr/dubrovnik-povijest/dubrovačka-republika-procvat-nestanak.html> (14. svibnja 2018.)

"Povijesnice" *Na današnji dan 27. lipnja 1358. godine osnovana je „Dubrovačka Republika“* dostupna na: <https://kamenjar.com/osnovana-dubrovačka-republika/> (2. svibnja 2018.)

„Slom Dubrovačke Republike prema iskustvima suvremenika“ *Značaj Dubrovačke Republike i posljednje godine neovisnosti* dostupna na: <http://www.matica.hr/kolo/310/slom-dubrovačke-republike-prema-iskustvima-suvremenika-20577/> (18. svibnja 2018.)

„Veliki potres“ *Dubrovnik digest – povijest* dostupna na: <http://dubrovnikdigest.com/povijest/veliki-potres> (14. svibnja 2018.)

„Zadarski mir“, dostupna na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=66651> (27. travnja 2018.)

„Znanost“ *Život i djelo Josipa Ruđera Boškovića* dostupna na: <http://zvjezdarnica.com/znanost/velikani/zivot-i-djelo-josipa-rudera-boskovica/1472html> (17. svibnja 2018.)

14. SAŽETAK

Ovaj se diplomski rad bavi razdobljem od nastanka Dubrovačke Republike do njezinog pada. Na početku rada govori se o nastanku grada te mitovima oko njegovog nastanka. Zatim se spominju tri povijesna razdoblja na koja možemo podijeliti povijest Dubrovačke Republike, a to su razdoblje kad je Dubrovnik bio pod bizantskom zaštitom, zatim pod mletačkom vlašću te pod ugarskom vlašću. Nadalje, opisuje se odnos Dubrovnika s Osmanlijama, Mlečanima, Habsburgovcima te Portom. Zbog jačanja francuske vlasti i prirodnih nepogoda, Republika slabi i počinje opadati. Opisuju se odnosi s Francuzima te Rusima, a posebno poglavlje je posvećeno samo velikom potresu koji je razorio grad. Pred kraj rada saznaju se razlozi pada Republike te se u zadnjem poglavlju spominje kultura i poznate ličnosti koje su zaslužne za kulturni procvat Republike. Na samom kraju naglašena je važnost Dubrovačke Republike.

15. SUMMARY

My degree thesis deals with the period starting with the foundation of the Republic of Ragusa to its fall. In the beginning there is a description of the foundation of the city and some myths about it. Three historical periods are mentioned in the development of the Republic of Ragusa, namely, the period of Ragusa being under the Byzantine protection, then under the Venetian rule and finally under the Austro-Hungarian rule. Furthermore, relationships of Ragusa with the Ottomans, Venetians, the Hapsburgs and Porta are described. Due to the strengthening of the French power and natural disasters, the Republic of Ragusa becomes weaker and starts to decline. Relationships between the French and the Russians are described, and a particular chapter has been dedicated to the devastating earthquake which destroyed the city. In the end of the thesis we come to know about the reasons of fall of the Republic, and in the very last chapter we learn about its culture and famous people significant for the cultural flourishing of the Republic. The importance of the Republic of Ragusa has been also emphasized.

Key words: Republic of Ragusa, Byzantine protection, Venetian rule, Austro-Hungarian rule, the great earthquake, decline and end of the Republic.

Pregledala: M. Ajhorn, prof.